

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ТРУДОВЕ

ДОЦ. СИЛВИЯ БОРИСОВА ДИМИТРОВА, Д.М.

ПРЕДСТАВЕНИ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА АД "ПРОФЕСОР"
В ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 7. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СПОРТ
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 7.4. ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ
СПЕЦИАЛНОСТ УПРАВЛЕНИЕ НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ,
КАТЕДРА ЗДРАВНИ ГРИЖИ
ФАКУЛТЕТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПРОФ. Д-Р ПАРАСКЕВ СТОЯНОВ“ - ВАРНА

Варна, 2018

МОНОГРАФИЧЕН ТРУД

1. **Борисова, С.** *Новата роля на патронажната медицинска сестра в пълноценната грижа за деца до 3 години, Варна, 2018, 170 стр., ISBN 978-619-221-176-9.*

Ранното детство е един от най-важните периоди в живота на човека с влияние върху здравето, образованието, поведението, социалната и икономическа реализация на човека в зряла възраст. Съвременните научни изследвания определят първите три години като изключително значими за развитието и функционирането на човешкия мозък.

През този период се извършва интензивно изграждане и съзряване на невронни връзки и вериги, които са в основата на важни мозъчни функции. Първите години на човешкото развитие установяват основната архитектура и функция на мозъка. Промените, които настъпват в ранния период на развитие се отразяват върху

последващите етапи на развитие на човешкия организъм.

Монографичният труд представя визията и ролята на патронажната медицинска сестра при оказване на подкрепа на семейството и децата в периода на ранното детско развитие. Въз основа на основните принципи за развитие на детето са очертани ключови аспекти в ранното развитие и е изведено значението на оптималната среда за отглеждане на детето – грижовно и стимулиращо родителство. На база задълбочен теоретичен анализ е изведено значението на първите три години за детското здраве, развитие и благополучие. Представени са рисковите и подкрепящи фактори за развитието на детето, както и е очертана потребността от патронажна грижа.

Направен е анализ на създадените по проект на Унищф Центрове за майчино и детско здраве и е утвърдена необходимост от подкрепяща и патронажна грижа на медицинската сестра. Установено е значението на патронажните посещения по време на бременността и първите години за намаляване на неравенствата, подобряване на здравето и подпомагане на децата да реализират пълния си потенциал.

Партньорството между семейството и патронажната медицинска сестра е изведено като емоционално и поведенческо взаимодействие, което се развива в тясно сътрудничество за да може да бъде реализирано правото на закрила и грижа, което ще гарантира най-доброто развитие на детето.

Анализирано е университетското обучение на медицинските сестри с оглед очертаване на готовността за оказване на подкрепа на семейството и детето в периода на ранното детско развитие, в това число и патронажни грижи.

Установени са достатъчно по вид и групи учебни дисциплини, които биха гарантирали теоретичната подготовка, но и липсващи

условия за провеждане на практическо обучение; патронажна дейност и домашни посещения са силно negliжирани и минимизирани в днешната практика.

Разработени са информационни карти, които подпомагат и насочват медицинската сестра в подкрепящата грижа за децата и техните семейства.

Въз основа на проучени добри практики и собствен анализ са представени стандарти за оценка на социалното и емоционално развитие на децата в периода от 0 до 3 годишна възраст. За разлика от съществуващите в практиката критерии за отчитане на нервно-психологическото развитие на децата те очертават значението на оценката на емоционалното развитие и е определено мястото на медицинската сестра в оказване на съгласувани, комплексни и интегрирани грижи.

Очертано е влиянието на богата на стимули среда за оптималното ранно развитие. Представени са подходи при взаимодействието на патронажната сестра и семейството, насочени към приемането на родителите като партньори, индивидуализиране на услугата, създаване на добра комуникация, фокусирана върху детето и семейството.

ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

2. Борисова С., Приложение на стандарти по здравни грижи в извънболничната помощ. Автореферат на дисертационен труд за присъждане на научна степен „Доктор на науките” по специалност „Управление на здравните грижи”. МУ-Варна. 2018.

Реформата в сестринството предполага значителни изменения във функциите и организацията на труда на медицинските сестри, което ще способства за по-рационално използване на потенциала на медицинските специалисти. Възниква потребността за развитие на автономия на сестринството, отнасяща се до поемане на управлението и отговорността за здравните грижи, в рамките на придобитите компетенции. Разширяването на

пълномощията на медицинската сестра, повишаването на престижа на професията, прилагането на съвременни подходи към оказване на сестринска помощ е предизвикателство за предоставяне на здравни грижи, в унисон с променящите се условия и нарастващите потребности на населението.

Разширените компетенции, позволяват на медицинската сестра да изпълнява своите професионални задължения, да осъществява емоционалната и информационна подкрепа на пациента и неговите близки като ги въвлеча в лечебния процес. Тази дейност е необходимо да бъде целенасочена и систематизирана, за да не лишава здравеопазната система от значителен ресурс, който е в състояние да подобри здравеопазването на населението.

Европейският и световен опит доказва постигане на качество в сестринските грижи, чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика. Дейността на медицинската сестра се основава на правила и норми за добра практика базирани на цялостна концепция в стандартизирането на здравните грижи. Усилията на сестринските организации са насочени към издигане на авторитета и очертаване на автономността на практиката на сестринската професия, като се определят ценностите и приоритетите на медицински сестри в България. Чрез въвеждането на стандарти по здравни грижи може да се повлияе на законодателството и да се приложи рамка за обективно оценяване на дейностите на медицинските сестри.

В България няма нормативно въведени стандарти, които да ръководят дейността на медицинските сестри. Дейностите по здравни грижи са изключително важна част от лечението, рехабилитацията, профилактиката и промоцията на здраве. Тяхната нормативна регламентация е от съществено значение за прилагане на качествената грижа.

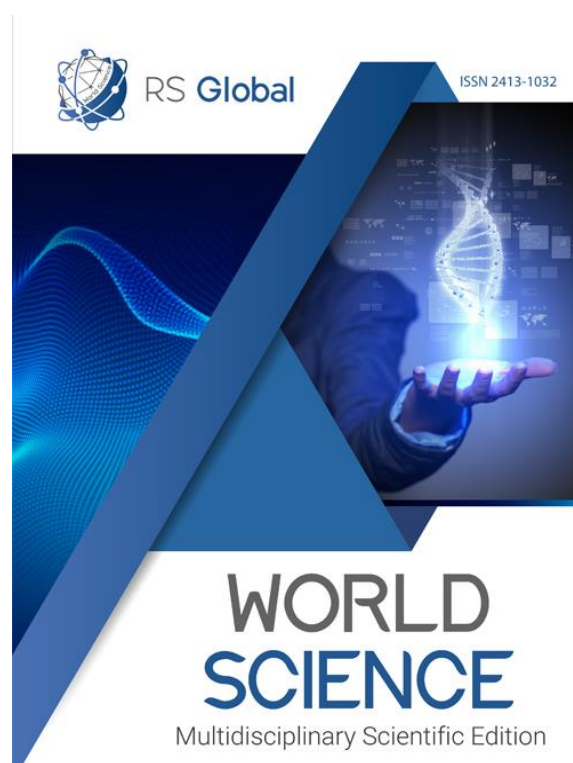
Доказана е необходимостта от приложение на стандарти по здравни грижи, както и е изведена възможност за изработване и приемане на стандарт по здравни грижи, съобразен с европейското законодателство и отговарящ на добрите практики, базирани на доказателства. Предложени са нови подходи в организацията на сестринските дейности с цел осъществяване на взаимосвързаните и независими сестрински намеси. Предложен е структуриран стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ, за дейности, които медицинската сестра извършва самостоятелно. Разработени са компетенции за изпълнение на стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ.

Направен е SWOT анализ на здравните грижи, оказвани от медицинската сестра в извънболничната помощ и тяхното значение в условията на съвременното здравеопазване; Анализирани хронологично и по съдържание са теории в сестринството, с изведено значение за утвърждаване на автономност на сестринските грижи в извънболничната практика; Анализирани опит на различни страни в прилагане на стандарти по здравни грижи. Изведена е възможност за изработване и приемане на стандарт по здравни грижи, съобразен с европейското законодателство и отговарящ на медицинските практики, базирани на доказателства.

За първи път е определена готовността на медицинските сестри за въвеждане и извършване на самостоятелни дейности в съответствие със стандарти по здравни грижи. Проведено е задълбочено изследване на нагласите на медицинските специалисти за прилагане на иновационни практики. Предложен е структуриран професионален стандарт по здравни грижи с изведени компетенции за прилагане на самостоятелни дейности от медицинската сестра в извънболничната помощ.

ПЪЛНОТЕКСТОВИ ПУБЛИКАЦИИ В ПЕРИОДИЧНИ НАУЧНИ СПИСАНИЯ

3. *Milev M., Kostadinova T. Borisova S., Georgieva E. An analysis of students' opinion regarding the communication at the dental laboratory. World Science, RS Global, 6 (10), 3, 2016, 17-20, ISSN 2413-1032.*

В зъботехническата лаборатория количеството и качеството на информация в процеса на комуникация между зъботехник, дентален лекар и пациент е от съществено значение за качеството на крайния продукт, а именно изработеният протезен дизайн и провеждането на денталното лечение.

Целта на проучването е да се установи количеството и качеството на обмена на информация в процеса на обучение между зъботехнически техници и студенти. Резултатите категорично доказват необходимостта от качествена комуникация в процеса на практическото обучение. Проученото мнение на

студентите, относно комуникацията в зъботехническата лаборатория извежда значението на практическото обучение при реални условия и възможността за оценка на работния процес между зъботехника и денталния лекар.

4. Чусова Ю. М., Тихонова А. С., **Борисова С. Д.**, Генова К. Е. *Медицинский университет города варна глазами иностранных студентов. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 9, 2017, 84-87, ISSN 2541-9250.*

Медицински университет - Варна е предпочитаният университет за над 1000 чуждестранни студенти от над 40 държави от целия свят. Университетът е избрано място за обучение на младежи от Европейския съюз, САЩ, Норвегия. Значителен дял на чуждестранните студенти е от Германия, следван от Великобритания и скандинавските страни. В МУ-Варна се обучават студенти от Гърция, Кипър, Испания, Япония, Канада, САЩ,

Бразилия, Египет, Индия, Израел, Ямайка, Турция, Македония, Молдова, Украйна, Швацция.

Целта на проучването е да се определят предизвикателствата в адаптацията на чуждестранните студенти в Медицински университет – Варна към академичната действителност, като възможност за прилагане на обосновани и ефективни подходи в организацията на студентския живот.

Проученото мнение на студенти по отношение мотивация и нагласа за обучение в Медицински университет – Варна е анализирано въз основа на анкетна карта с формулирани въпроси в три основни групи: физиологически, социални и професионални фактори на влияние върху адаптацията. Чуждестранните студенти предпочитат МУ-Варна като място за обучение поради наличността на високотехнологично оборудвани лаборатории и учебни зали, бази за практика, библиотека с електронна читалня и възможност за достъп до най-добрите бази данни. Голяма част от студентите високо оценяват своите отношения с преподаватели и състуденти, което показва ефективна социално-психологическа адаптация.

Споделени са положителни впечатления на чуждестранните студентите, както и предизвикателствата в процеса на обучение в България.

5. **Борисова С. Д., Генова К. Е.** *Компетенции медицинской сестры в оказании комплексной медицинской помощи. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 9, 2017, 51-55, ISSN 2541-9250.*

Здравеопазването е система от медицински и немедицински мероприятия, насочени към запазване, възстановяване и поддържане здравето на лицата, прилагане на нови подходи в комплексната грижа за пациента, отчитайки неговите биопсихологични, социални и индивидуални характеристики. Все повече се налага прилагане на комплексен подход за

подобряване на качеството на живот и здравето на хората.

Философията на сестринството и изискванията на съвременната практиката позволяват да се регулират законодателно повишените изискванията към здравето като цяло и съществуващото университетско образование на медицинските сестри.

Висококвалифицираната медицинска сестра е необходимо да притежава достатъчно знания, умения, навици и увереност, за да може да планира и осъществява грижи, които да отговарят на потребностите на човека и обществото. Стремещът за повишаване на информираността и знанията по отношение на грижите е силно изразен сред медицински сестри в практиките на общопрактикуващите лекари (65% - курсове; 45% - научни форуми; 24% - индивидуално обучение; 12% - семинари).

Проведеното проучване извежда значението на комплексната грижа в оценката на индивидуалните нужди и потребности на пациента и неговото семейство. Представена е възможност за координация между различните участници в процеса на предоставяне на здравни грижи.

Ролята на медицинската сестра е променлива и разнообразна, определена от знания, умения и усилия за подпомагане на пациента и неговото семейство в различни ситуации. Съвременното сестринство е наука и изкуство. Медицинските сестри са изправени пред предизвикателствата на постоянните реформи в сферата на здравеопазването, продължаваща квалификация и усъвършенстване на компетенциите.

6. Борисова С. Д., Генова К. Е., Чусова Ю. М. Участие медицинской сестры в подготовке пациентов с заболеванием сахарный диабет. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 9, 2017, 74-77, ISSN 2541-9250.

Съвременната концепция за сестринство включва изграждане на умения и навици на медицинска сестра за клинично наблюдение, анализ на състоянието на пациента и индивидуален подход в оказване на грижите.

Проведено е социологическо проучване, чрез пряка индивидуална анкета при спазване на правилата за анонимност. Изследването е проведено с цел да се проучи и анализира ролята и мястото на медицинската сестра в процеса при оказване на подкрепа и провеждане на обучение за пациенти със заболяването захарен диабет. Литературният анализ и проучените изследвания в областта на обучението на пациенти със захарен диабет показват, че постигането на ефективност при предоставянето на индивидуална психосоциална подкрепа и съвети за самоуправление е възможно при предоставяне на необходимата

здравна информация и обучение за контрол на заболяването.

Установена е необходимостта от предоставяне на информация в процеса на обучение от мултидисциплинарен екип в области насочени към правилен начин на живот, двигателна активност и медикаментозно лечение.

Голяма част от анкетираните пациенти изказват готовност за обучение (87%). Всички отчитат необходимост от предоставяне на допълнителна информация за конкретни дейности и поведение за подобряване на качеството им на живот. Независимо от богата информация, която се предоставя на пациентите по време на тяхното обучение, те се нуждаят от допълнителна информация, която според нас би могла да се предостави в отделение или център за диабетно болни пациенти.

За активното въвличане на пациента в процеса на обучение е необходима специфична

подготовка за изграждането на обучителни умения сред здравните професионалисти. Умението да създаваш най-добрата среда за въвличане на пациента в процеса на обучение ще даде възможност да се усвоят умения за самостоятелно управление на заболяването. Насърчаването на пациентите към сътрудничество и подкрепа, създава условие за включването му в процеса на обучение като активен участник, подготвен за вземане на самостоятелни решения.

Предоставянето на информация при обучение на пациентите със заболяването диабет е необходимо да се извършва от добре обучен и компетентен екип. Необходимостта да се уважават нуждите на човека по отношение на физическите грижи, на моралната подкрепа и на здравното възпитание, правят от медицината едва професия от съществено значение в човешкото общество.

Високата професионалната компетентност е задължително условие за постигане на качество на медицинските услуги.

7. Борисова С., А., Докова. Оценка ефективности ухода как этап сестринского процесса. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 6, 15, 2018, 219-221, ISSN 2541-9250.

Важен етап в сестринския процес е оценката на резултатите, получена от медицинската сестра в резултат на грижите и подкрепата, която оказва на пациентите. Резултатите се оценяват непрекъснато по време на сестринските дейности. Ефективната оценка се поставя периодично, в най-доброто време от лечението на пациента.

Осигуряване на качествена и непрекъсната здравна грижа е сложен процес, включващ множество елементи, които е необходимо да се отчитат съобразно достиженията на съвременната практика. Оценката е процес непрекъснато свързан с планиране на сестринските грижи и включва събиране,

проверка, организиране, тълкуване и документиране на получената от пациента информация. Оценката на състоянието на пациента предоставя информация за уменията, способностите и поведението на пациента, които са важни за правилния курс на лечение и процеса на неговото възстановяване.

отношението на пациента, а също и съдействието на семейството за постигане на предвидените цели.

Професионализмът на медицинската сестра се състои в умение за изграждане на правилно взаимоотношение с отделните пациенти в зависимост от техните личностни качества и здравословно състояние. Това налага прилагане в сестринската практика на индивидуален подход при разрешаване на проблемите на пациента свързани с поддържане, укрепване и възстановяване на неговото здраве, задълбочена подготовка в обучението на медицинските сестри в области като психология, педагогика, социология, клинични дисциплини, изграждане на умение за анализ и оценка на състоянието на пациента.

Целта на проведеното проучване е да се оцени ефективността на оказаната грижа като съществен етап в практиката на сестринството. Приложен е документален метод за анализ на нормативни документи на СЗО, международен опит, както и достъпна литература по проблема, Емпиричното изследване на мнението на медицински сестри е проведеното чрез пряка анонимна анкета. Голяма част от респондентите отчитат значимостта от взаимодействие между пациента, близките и медицинския екип (78%). За определяне на ефективността от приложената сестринска намеса е необходимо да се определят дейностите,

8. *Борисова С. Патронажний уход для детей с особыми потребностями. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 6, 15, 2018, 216-219, ISSN 2541-9250.*

Ранната интервенция създава възможност за деца със специални нужди да се включат в разнообразни социални и рехабилитационни програми в ранна възраст за създаване на възможност за развитие на голяма част от собствените способности и равен достъп до грижи.

Психологическата и емоционалната подкрепа на родителите веднага след раждане, позволява създаване на пълноценна връзка в семейната среда. Семействата, възпитаващи деца със специални нужди, все повече се нуждаят от качествена и навременна подкрепа.

Компетенциите на медицинската сестра да оцени правилно развитието на детето и да отчете проблем в неговото развитие е съществен принос в навременната ранна интервенция.

Проученият международен опит и споделени добри практики насочват пълноценната

подкрепата на родители и утвърждават връзката с малкото дете.

ПАТРОНАЖНИЙ УХОД ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ
Борисова Сильвия Димитрова
доклад

Медицинский университет "Профессор д-р Параскев Стояков", г.Варна, Болгария

Аннотация. Предоставлена патронажа детям с особыми потребностями в Центре охраны материнства и детства г. Шумен (Болгария) развивает и предлагает программы, ориентированные на детей и мероприятия, направленные непосредственно на родителей. Чрезвычайно важным моментом в работе Детского центра является партнерство с родителями и семьями детей-инвалидов. Это делается через различные формы обмена мнениями - формализованно и неформализованно.
Ключевые слова: патронажная помощь, забота о здоровье, дети с особыми потребностями

Существующие практики в отношении детей-инвалидов, обусловленные правовой базой страны, часто противоречат с принятыми, закрепленными в "Конвенция о правах ребенка" (одобрена Генеральной Ассамблеей ООН 20.11.1989) и других основополагающих международных документах по правам человека.

Как дети в специализированных учреждениях, так и дети, воспитываемые семьями, подвергаются дискриминации и устаревшим общественным установкам. До сих пор условия государственных учреждений были в основном сосредоточены на физическом вскармливании детей-инвалидов и их медицинской реабилитации.

Альтернативной формой ухода за детьми-инвалидами, не покидающими семейную среду на длительный период, является дневной уход, созданный Министерством здравоохранения в некоторых домах для оказания медицинской и социальной помощи, детские сады для детей и молодежи с умственной отсталостью в Министерстве труда и социальной помощи, специальных школ и детских садов в системе Министерства образования и науки и детских садов и реабилитационных центров, созданных неправительственными организациями. Центры дневного ухода являются необходимым, но их

216

НАУКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВРЕМЕНИ №6 (15) 2018:

недостаточно. Социальная интеграция центров дневного ухода должна быть четко определена как цель с момента предоставления услуги и включения ребенка в дневную среду. Такая практика редко встречается. Центры дневного ухода больше служат родителям, чем детям с ограниченными возможностями в сообществе.

Предоставление патронажа детям с особыми потребностями в Центре охраны материнства и детства г. Шумен (Болгария) развивает и предлагает мероприятия, ориентированные на детей и мероприятия, направленные непосредственно на родителей и адресованные им непосредственно. В этом и состоит специфика и уникальность услуг.

Опыт, накопленный в период предоставления патронажа Центром охраны материнства и детства в Шумене, является начальной точкой для развития передовой практики Патронажного ухода для детей-инвалидов.

Предоставляемые мероприятия включают:

- ринки материнства: посещение группы ринки материнства мамы матери-новорожденного в родительном доме;
- игры и комплексная программа ринки материнства в Центре;
- поддержка в создании эмоциональных отношений между родителем-новорожденным;
- психологическое консультирование;
- психомоторная стимуляция и восстановление;
- реабилитация и социальные услуги;
- предоставление квалифицированных медицинских услуг;
- домашние визиты

Предоставянето на патронажна грижа на деца със специални потребности в Център за майчино и детско здраве гр. Шумен (България), се развива и предлага мероприятия насочени към децата и непосредствено към техните родители. Натрупаният опит по време на практическите дейности в Центъра представлява добро начало за развитие на подкрепа при деца със специални нужди.

Ключов момент в дейността на Центъра е партньорството с родителите и семейството на деца със специални нужди. Постигането на добро взаимодействие се осъществява чрез разнообразни форми на споделяне на мнение – формални и неформални. Общуването и споделянето на мнение е насочено към постигане на възможно най-доброто благосъстояние в развитието на малкото дете.

9. Борисова С. Медицинская помощь больными сахарным диабетом. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 6, 15, 2018, 214-216, ISSN 2541-9250.

Социално значимите заболявания могат да бъдат определени като болести на съвременния начин на живот. Те са сред главните причини на заболяемост и смъртност сред населението в съвременните страни.

Големите и резки промени в начина на живот, разнообразните рискови фактори рязко променят честотата и в немалко случаи повишават смъртността сред големи групи хора. Икономическите и психологически рискове са свързани с обременяване на хората и семействата им, водят до инвалидизация влошаващо оптимално функциониране или изпълнение на ежедневните дейности. Проведено е социологическо проучване, чрез

пряка индивидуална анкета при спазване на правилата за анонимност. Изследването е проведено с цел да се проучи и анализира ролята и мястото на медицинските сестри при оказване на медико-социални грижи за болни със захарен диабет.

Медицинските сестри, участвали в анкетното проучване притежават богат практически опит изграден в процеса на оказване на дейности, насочени към пациенти със заболяване захарен диабет. Според голяма част от тях, дейностите при оказване на грижи за пациентите са насочени в следните направления: спазване на медикаментозната терапия; хранителен и двигателен режим; оказване на психологическа подкрепа; работа със семейството. Голяма част от пациентите, участвали в проучването, са недостатъчно информирани по отношение на своето заболяване (83%).

Медицинската сестра със своя професионализъм и познания при своето взаимодействие с пациента, може да промени неговата представа за „здраве“ и „здравословен начин на живот“. Изпълнявайки своите задължения, тя може да убеди пациентите в необходимостта да се води здравословен начин на живот и да се придържат към определени норми на поведение спрямо неговото заболяване.

Медицинските сестри, участвали в анкетното проучване убедено считат, че информираният пациент се явява важен елемент във висококачественото медицинско обслужване. Това изисква активно включване на медицинската сестра в процеса на разрешаване на проблемите на лекувана личност, тъй като голяма част от пациентите не са адаптирани към измененията в тяхното здравословно състояние, а отношението им към собственото здраве може да се охарактеризира като чисто емоционално.

Медицинската сестра е необходимо да предостави на пациента информация за заболяването и здравното му състояние и с неговото участие да състави индивидуален план

за грижи, като осигуря възможност на пациента активно да сътрудничи при неговото провеждане. Грижите и консултациите ще бъдат успешни при условие на сътрудничество между всички лица, оказващи помощ на пациента, а така също и сътрудничество на пациента с тях.

10. Нанкова, М., Ганев, Т., **Борисова, С.**, Чусова, Ю., Дулгеров, В. Сравнителный анализ статистики и характера неотложных осложнений, полученных в результате лечения методом экстракорпоральной ударно – волновой литотрипсией. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 5, 14, 2018, ISSN 2541-9250.

О ЖУРНАЛЕ ВЫПУСКИ РУБРИКИ НСВ КОНТАКТЫ

НАУКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВРЕМЕНИ

ПМ № ФС 77 69346 ISSN 2541-9250

Опубликовать статью

Журнал научных публикаций
«Наука через призму времени»

Май, 2018 / Международный научный журнал
«Наука через призму времени» №5 (14) 2018

Автор: **Нанкова Милена Панчева**, ассистент
Рубрика: Медицинские науки
Название статьи: **Сравнительный анализ статистики и характера неотложных осложнений, полученных в результате лечения методом экстракорпоральной ударно – волновой литотрипсией**

Статья просмотрена: 52 раз
Дата публикации: 12.05.2018

УДК 611.61

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СТАТИСТИКИ И ХАРАКТЕРА НЕОТЛОЖНЫХ ОСЛОЖНЕНИЙ, ПОЛУЧЕННЫХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ЛЕЧЕНИЯ МЕТОДОМ ЭКСТРАКОРПОРАЛЬНОЙ УДАРНО – ВОЛНОВОЙ ЛИТОТРИПСИЕЙ

Нанкова Милена Панчева, ассистент
Ганев Томо Пордаков, доктор медицинских наук, доцент
Борисова Сильвия Димитрова, доцент
Чусова Юлия Михайловна, студент

Медицинский университет "Профессор д-р Парасков Стоянов" г.Варна, България
Дулгеров Валерий Юрьевич, уролог
Многопрофильная больница "Святая Анна" г.Варна, България

Европейската асоциация по урология, определя прилагането на екстракорпоралната литотрипсия за лечение в 80-90% от случаите при заболявания с конкременти в бъбреците. Техниката е показана за лечение в случай на големина на конкремента в размер до 2 см., и

до 1 см. в уретера. Според автори, анализиращи проблема, въпреки безопасността на тази процедура, са възможни усложнения с обструктивен характер и необходимостта от допълнителна обработка: уретерите стентирани, уретероскопия се срещат в 3-7% от случаите. В някои случаи е необходима повторна екстракорпорална литотрипсия.

Познанията на медицинската сестра по отношение на същността на процедурата, подготовката на пациента, поведение и грижи след манипулацията са от съществено значение за цялостното качествено провеждане на лечебните мероприятия.

11. **Борисова С. Участие медицинской сестры при оценки состояния пациента. Наука через призму времени, Мир науки и искусства, 6, 15, 2018, 221-224, ISSN 2541-9250.**

Сестринската професия има моралната отговорност да зачита и уважава индивидуалната специфика на всеки пациент. За да се осигури възможно най-добрата здравна грижа е необходимо да се изградят мостове на взаимно разбиране между медицинската сестра и пациента.

Изведено е значението на едно от най-важните качества на медицинската сестра - способността за общуване и взаимодействие с пациента, с неговите личностни и болестни особености. Доказана е необходимостта от специфично сестринско поведение в прилагането на различни модели и подходи за активизиране на личната отговорност и участие на пациентите в здравните грижи и цялостния лечебно-оздравителен процес.

Чрез проучването е свързана съвременната концепция на сестринството с нуждата от изграждане на навици и умения у медицинската сестра за клинично наблюдение, анализ на състоянието на пациента и прилагане на индивидуален подход в сестринските грижи. Информацията за уменията, способностите и

поведението на пациента са изведени като ключови в оценката на състоянието на пациента.

УЧАСТИЕ МЕДИЦИНСКОЙ СЕСТРЫ ПРИ ОЦЕНКЕ СОСТОЯНИЯ ПАЦИЕНТА

Борисова Силвия Димитрова

доклад

Медицинский университет "Профессор д-р Параскев Стоянов", г. Варна, България

Аннотация. Современным направлениям сестринского дела включает в себя построение навыков и умений медсестры для качественного наблюдения, анализа состояния пациента и индивидуального подхода и сестринскому уходу. Оценка состояния пациента является первым шагом в сестринском процессе ухода и включает сбор, проверку, организацию, интерпретацию и документирование информации, получаемой от

221

НАУКА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВРЕМЕНИ № 6 (15) 2018г.

пациента. Оценка состояния пациента предоставляет информацию о навыках, способностях и поведении пациента, которые важны для правильного курса лечения и процесса его выздоровления.
Ключевые слова: медсестра, сестринский процесс, оценка, общение, уход за пациентом.

Развивающиеся сестринские услуги требуют более глубоких обсуждений, приобретения навыков и готовности к владению научно обоснованными решениями.

Каждая медсестра должна развивать навыки, способности и мотивацию для адекватного стиля профессионального поведения, выходя за пределы лишь следования указаниям, стоящие перед ней. Она берет на себя ответственность за здоровье любого человека и решение проблем, связанных с его здоровьем, научившись и его социальную среду, и по итогам, диагностирует и планирует.

Цель данного исследования состояла в том, чтобы оценить готовность медицинской сестры оценить состояние пациента.

Материалы и методы

1. Документальный метод - литературный анализ, на основе междисциплинарного опыта, нормативных документов, учебной документации, обучения по специальности „Медицинская сестра“.

2. Социологический метод - проведенный в сентябре 2012 г. – феврале 2013 г. среди медицинских сестер работающих специальности "Медицинская сестра" в Университетской больнице «Св.Атанас Маркиза» г. Варна (130).

Оценка состояния пациента является первым шагом в осуществлении процесса ухода и включает в себя: сбор, проверка, организация, интерпретация и документирование информации, получаемой от пациента.

Целью оценки является получение информации о пациенте или сбора объективных и субъективных данных и дальнейшее определение индивидуальных потребности человека или семьи для возможности предоставления самопомощи. Для правильной организации работы медсестры необходимо определить базу данных, с точки зрения физического, психологического, эмоционального, интеллектуального, социального и духовного здоровья, влияющую на создание здорового поведения, фактически и / или потенциальные риски для здоровья пациента. Собранные информации будут использованы, чтобы определить проблему; для формирования сестринских диагнозов, планирование ухода, выделение мероприятий и оценки результатов сестринского процесса.

На вопрос: «В вашей практике, из каких источников вы собираете информацию о пациенте, которому оказываете уход?», большинство респондентов ответили: использовали пациентов (63%) и проводили консультации (47%) (рис 1).

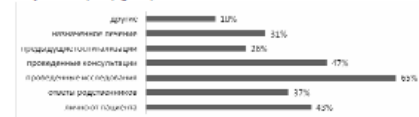

Рис. 1. Источники для сбора информации о состоянии пациента

Медсестры определяют функциональные возможности пациента и отсутствие или наличие аномалий в удовлетворении его основных потребностей непосредственно у пациента. Оценка состояния пациента предоставляет информацию о навыках, способностях и поведении пациента, которые важны для

Оценката на състоянието на пациента от медицинската сестра е от съществено значение за полагане на качествени здравни грижи. Медицинските сестри получават достатъчен обем знания и умения за прилагане на индивидуален подход при обслужване на пациентите. Внедряването в практиката на сестринския процес, прилагането на модели на сестрински грижи се явява задължително условие на съвременното здравеопазване.

12. Димитрова, Ц., Попова, Ц., Димитрова, С.
Роля на медицинската сестра в
психопрофилактиката на стомирани
болни. Варненски медицински форум, 2,
2013, прил.3, 131-136, ISSN 2367-5519.

Варненски медицински форум, т. 2, 2013, приложение 3

Copyright © МУ-Варна

РОЛЯ НА МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА
В ПСИХОПРОФИЛАКТИКАТА НА СТОМИРАНИ БОЛНИ

Цветелина Димитрова¹, Цветелина Попова², Силвия Димитрова²

¹студентки и ²Катедра по здравни грижи, Факултет по обществено
здравеопазване, Медицински университет-Варна

NURSE'S ROLE IN THE PSYCHOLOGICAL HELP
OF PATIENTS WITH STOMY

Tsvetelina Dimitrova¹, Tsvetelina Popova², Silviya Dimitrova²

¹students and ²Department of Nursing Care, Faculty of Public Health, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

При някои случаи на операции върху гастроинтестиналния тракт е необходимо изкуствено на изкуствен отвор на повърхността на тялото, т. нар. стома. Това може да доведе до различни физиологични, психологични и социално-свързани тревоги у пациентите и близките им. Целта на статията е да се оцени ролята на медицинската сестра в провеждането на психопрофилактиката на болните със стоми. Използвани са документален метод (анализ на литературни източници и нормативни документи) и социологически метод (пряка анонимна анкета при 78 студенти от II и III курс от специалност „Медицинска сестра“ и 46 болни, хоспитализирани в Хирургичното отделение на МБАЛ „Св. Марина“-Варна). Анализът на документалната литература потвърди наличието на различни психосоциални проблеми при стомираните болни, особено в емоционалната, социалната и сексуалната сфери. Времето за възстановяване след оперативната интервенция е значимо за пациентите и близките им. Голяма част от анкетираните студенти се чувстват подготвени да предоставят нужната поддръжка (64%) и да предоставят здравно обучение на пациентите и техните близки (43%). Болшинството от пациентите се чувстват от поддръжка и помощ (75%). Превантивна комуникация с пациентите ще доведе до по-добро резултатно и приравняване му със степента след операцията, безболезнеността и сръчността от стома. Медицинската сестра си спомня умееща трябва да подготвя пациентите да влязат в емоционално състояние, да доверят, че той ще бъде напълно самостоятелен в своите ежедневни

ABSTRACT

In some cases of operations of the gastrointestinal tract, it is necessary to create an artificial opening of the body surface, the so-called stomy. This can lead to various physiological, psychological and socially-related concerns among patients and their relatives. The purpose of the paper is to evaluate nurse's role in the psychological help of patients with stomy. The following methods were used: a documentary (analysis of literature sources and legal documents) and sociological method (direct anonymous inquiry among 78 second- and third-course students in the specialty of nurse and 46 hospitalized patients in the Division of Surgery of St. Marina University Hospital of Varna). The analysis of the literature available confirms the existence of various psychosocial problems among the patients with stomy, especially in the emotional, social and sexual spheres. The recovery time after surgery is significant for the patient and his relatives. The majority of students (64%) feel to be prepared to provide the necessary support and to perform a health education to patients and their relatives (43%). Most patients (75%) experience a need of support and assistance. Proper communication with the patients will lead to better results in coping with stress after their operations, reducing their anxiety and confusion caused by the stomy. It is necessary for the nurse, with her skills, to assist the patients to properly understand their status, to assure them that they will be completely independent in their daily activities and to take part in their treatment. She needs to gain patient's trust that will help her to be a good specialist in her profession.

Key words: nurse, psychological prevention, stomy, inquiry

131

При част от операциите върху гастроинтестиналния тракт е необходимо изкуждането на изкуствен отвор на повърхността на тялото, т. нар. стома. Това може да доведе до различни физиологични, психологични и социално-свързани тревоги у пациентите и близките им. Целта на статията е да се оцени ролята на медицинската сестра в провеждането на психопрофилактика на болните със стоми. Използвани са документален метод (анализ на литературни източници и нормативни документи) и социологически метод (пряка анонимна анкета при 78 студенти от II и III курс от специалност „Медицинска сестра“ и 46 болни, хоспитализирани в Хирургичното отделение на МБАЛ „Св. Марина“-Варна).

Анализът на достъпната литература потвърждава наличието на различни психосоциални проблеми при стомираните болни, особено в емоционалната, социалната и сексуалната сфери. Времето за възстановяване след оперативната интервенция е значимо за пациента и неговите близки.

13. Борисова С. Определяне на сестринските
интервенции при оказване на здравни
грижи. Варненски медицински форум, 3,
2014, прил. 2, 187-191, ISSN 2367-5519.

Варненски медицински форум, т. 3, 2014, приложение 2

МУ-Варна

ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СЕСТРИНСКИТЕ ИНТЕРВЕНЦИИ
ПРИ ОКАЗВАНЕ НА ЗДРАВНИ ГРИЖИ

Силвия Борисова Димитрова

Катедра „Здравни грижи“, ФОЗ, Медицински университет - Варна

DEFINITION OF NURSING INTERVENTIONS
AT RENDERING HEALTH CARE

Silviya Borisova Dimitrova

Department of Health Care, Medical University - Varna

РЕЗЮМЕ

Сестринството е възникнало и съществува за да служи на обществото и в съответствие с това, когато се изменят социалните условия и потребности на здравеопазването, се изменя и ролята на медицинската сестра. В днешно време сестринството направи крачка напред в един нов етап от своето развитие. Ролята, функциите и организационните форми в дейностите на медицинските сестри се изменят успоредно с промяната на общественото и здравеопазването за по-добро качество на ползваните здравни грижи. Сестринската интервенция е действие, предприето от медицинската сестра в съответствие с поставената сестринска диагноза. За превантивна организация на сестринската дейност е необходимо съвместно с пациентите да се формулират целите на грижи и да се направи избор на подходящи интервенции и измисля за решаването на неговите проблеми и поставяне на определени резултати.

Ключови думи: медицинска сестра, планиране, сестринска намеса, сестринска диагноза, резултат, здравни грижи

SUMMARY

Nursing was incurred and exists to serve the community and in compliance with, when you alter the social conditions and needs of health, be amended and the role of nurses. Today nursing took a step forward into a new stage of its development. The role, functions and organizational forms in the activities of nurses amend parallel with the needs of society and the requirements for better quality of health care. Nursing intervention is an action taken by a nurse in correspondence with the nursing diagnosis. For the correct organization of nursing activity is necessary and the patient to formulate treatment goals and the selection of appropriate interventions and interventions to solve the his problems and achievement of results.

Keywords: nurse, planning, nursing intervention, nursing diagnosis, result, health care.

187

Сестринството е възникнало и съществува за да служи на обществото и в съответствие с това, когато се изменят социалните условия и потребности на здравеопазването, се изменя и ролята на медицинската сестра. В днешно време сестринството направи крачка напред в един нов етап от своето развитие. Ролята, функциите и организационните форми в дейностите на медицинските сестри се изменят успоредно с

нуждите на обществото и изискванията за по-добро качество на полагащите здравните грижи.

Представено е значението на независимите сестрински интервенции и са изведени основните направления на грижите: подкрепа, съветване, здравно обучение, помощ и самопомощ, превенция и профилактика, участие в лечебния процес, изпълнение на манипулации, помощ при спешни състояния.

Описани са елементите на сестринското действие, съобразно етапите на прилагане на сестринския процес, както и принципите на грижи – безопасност, независимост, конфиденциалност, уважение.

Сестринската интервенция е предствана като действие, предприето от медицинската сестра в съответствие с поставената сестринска диагноза. За правилната организация на сестринската дейност е необходимо съвместно с пациента да се формулират целите на грижи и да се направи избор на подходящи интервенции и намеси за решаването на неговите проблеми и постигане на определени резултати.

14. *Димитрова, В., Борисова, С. Перспективи за професията „Акушерка“. Варненски медицински форум, 4, 2015, прил. 3, 47 – 52, ISSN 2367-5519.*

Акушерките са специалисти по отношение на бременност, раждане и след родилен период, предимно с нисък риск, въпреки че са обучени да разпознават и да се справят с отклонения от нормата, както и в някои високорискови ситуации. В световен мащаб акушерките са отговорни за първичната медицинска помощ за жените и за грижи, свързани с репродуктивното здраве, профилактични гинекологични прегледи, семейно планиране и др.

Открояват се сериозни проблеми във функционирането на ЖК в момента, а акушерките са наясно с възможностите на структурата и възможностите за осъществяване на антенатални и прантални грижи.

Варненски медицински форум, т. 4, 2015, приложение 3

МУ-Варна

ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ПРОФЕСИЯТА „АКУШЕРКА“

Валя Димитрова, Силвия Борисова

Медицински университет „Проф. д-р П. Стояков“ – Варна,
Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Здравни грижи“

MIDWIFE WORKING PROFILE PERSPECTIVES

Valya Dimitrova, Silviya Borisova

Medical university of Varna, Faculty of public health, Department of health care

РЕЗЮМЕ

Увод: Акушерките са специалисти по отношение на бременност, раждане и следродилния период, предимно с нисък риск, въпреки че са обучени да разпознават и да се справят с отклонения от нормата, както и в някои високорискови ситуации. В световен мащаб акушерките са отговорни за първичната медицинска помощ за жените и за грижи, свързани с репродуктивното здраве, профилактични гинекологични прегледи, семейно планиране и др.

Цел: Да се проучат и анализират състоянието, налягането и възможностите на акушерките за осъществяване на автономни функции при изпълняването на жените или връщане на репродуктивното им здраве.

Материали и методи:

• Социологически метод – анкетино проучване, проведено в периода м. март 2014 г. – м. март 2015 г. сред пациентите на родилно отделение (ПРД), акушерки, работещи в родилни отделения и гинекологично отделение на МБАЛ „Св. Анна“ – Варна, СБАГАЛ-Варна, МБАЛ-Варна, МБАЛ-Ветник и МБАЛ-Коварна (ЕС), експерти (персоналите на МУ-Варна в професия „Акушерка“ и главно и старши акушерки) (20), студенти от специалност „Акушерка“ на МУ-Варна и ВМШ-Винетски, Македония (12).

• Документален метод: анализ на литературни източници, учебни дискусии.

Резултати и обсъждане: Отговорите за сериозни проблеми във функционирането на ЖК в момента, а акушерките са наясно с възможностите на структурата за осъществяване на автономни и първичните грижи. Потенциалните разминавания на роли и възможности за традиционни функции вносат объркване сред професионалистите по здравни грижи и правят трудни или не-ефективни. Открояват се необходимостта от допълнителни стимули за осъществяване на

ABSTRACT

Introduction: Midwives are complete professionals when it comes to pregnancy, giving birth and post birth period, with higher practice on lower risk cases, although they are trained to recognize and prevent eventual fluctuations from the routine procedures, as well as in some of the risk situations. Worldwide, midwives are responsible for first medical aid for pregnant women, also for their reproductive health condition, prophylactic medical and gynecological checks, family planning, etc.

Aim: To investigate and analyze readiness, attitudes and motivation of midwives to carry out autonomous functions in counseling women regarding their reproductive health.

Materials and Methods:

• Sociological method – survey, conducted between March 2014–March 2015 in patients of the maternity ward (PMD) midwives, working in maternity department, neonatal department and gynecological department at MBAI, St. Anna – Varna, SBAGAL – Varna, MBAI, Burgas, MBAI, Belchik and MBAI – Kovarna, expert teachers at MU-Varna, Midwife, Head of Midwifery and Senior Midwifery specialties, students from the Midwife specialty at the High Medical School in Bitola, Macedonia.

• Documentary method: analysis of literature, academic documentation.

Results and discussion: There are serious problems that stand out in maternity care activities at the moment, and midwives are aware of the possibilities of the structure for the implementation of the antenatal and perinatal care. Unclear regulations, blurred roles and deprivation of some of their traditional functions are causing confusion among all health care professionals and make their work less efficient. There is a need for additional incentives to ensure creative and professional comfort of health care professionals and the possibility for autonomous functions can become a stimulus for the development of midwives and deploy-

47

В проучването е потърсено мнение на студенти по специалност „Акушерка“, акушерки, експерти, преподаватели във ВУ и ръководители по здравни грижи. Респондентите оценяват възможностите на структурата за осъществяване на анте- и перинатални грижи и отчитат неефективното им използване.

Целите, организацията и съдържанието на обучението съчетават опита, традициите и потребностите с образователните стандарти в областта на обучението и грижите при опазване на общественото здраве.

Неясните регламенти, размиването на роли, и изземването на традиционни функции внасят объркване сред професионалистите по здравни грижи и правят труда им по-неефективен. Ясният регламент на акушерската автономия би дал тласък на професионалното самочувствие и увереност на акушерките, би стимулира, инициативността и активността им и е перспектива за развитието на професията.

15. Георгиева, Е., Бончева, М., Борисова, С. Конкурентоспособност на медико - диагностичните лаборатории. Варненски медицински форум, 4, 2015, прил. 3, 419-422, ISSN 2367-5519.

Варненски медицински форум, т. 4, 2015, приложение 3

Copyright © МУ-Варна

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА МЕДИКО- ДИАГНОСТИЧНИТЕ ЛАБОРАТОРИИ

Емилия Георгиева¹, Маргаритка Бончева², Силвия Борисова³

¹ Учебно-научен сектор „Медицински лаборант“, Медицински колеж – Варна

² Катедра по обща медицина и клинична лаборатория,
Медицински университет – Варна

³ Катедра по здравни грижи, Медицински университет – Варна

THE COMPETITIVENESS OF THE MEDICAL AND DIAGNOSTIC LABORATORIES

Emilia Georgieva¹, Margaritka Boncheva², Silvia Borisova³

¹ Training and research sector "Medical laboratory assistant", Medical college of Varna

² Department of general medicine and clinical laboratory, Medical university of Varna

³ Department of health care, Faculty of public health, Medical university of Varna

РЕЗЮМЕ

Пазарът на лабораторни услуги се осъществява в динамично променяща се среда при влиянието на икономически регулатори, политически условия, обществено влияние, нови технологии и апаратура. Факторите, оказващи влияние върху пазарното развитие на лабораторните услуги и конкурентността, са многобройни. Медицинските структури в извънболничната помощ се превръщат в центрове за разнообразни здравни услуги, породени от пазарните действия за осигуряване и задоволяване на потребностите на пациентите от качествени лабораторни услуги.

Ключови думи: конкурентоспособност, пазар, лабораторни услуги

ABSTRACT

The market for laboratory services is functioning in a dynamic and changing environment under the influence of the economic regulators, political conditions, the public's influence, new technologies and equipment. The factors that have influence over the development of the market for laboratory services and competitiveness are countless. The medical structures in the outpatient hospital help are turned into centers for all kinds of health services caused by the market activities for ensuring and satisfying the needs of the patients for qualitative laboratory services.

Keywords: competitiveness, market, laboratory services

ВЪВЕДЕНИЕ

Върху потребителите на лабораторни услуги имат директно влияние новите технологии (4). Възможностите в лабораторните изследвания и процедури, които преди години се извършваха за часове или дни, сега се извършват за минути. От съществено значение са изследванията, които освен в болница, вече могат да се изследват в домовете на пациентите и дори от самите тях (1,5,6). В ежедневния ход на дейността на МДЛ трябва да се оценяват неговостта и не-

възпроизводимостта на резултатите, спазването на обикновеното време за получаването им от потребителите (пациенти, лекари, други лаборатории и други), финансовото осигуряване на лабораторните услуги, рентабилно използване на капацитета на лабораторната апаратура и други. В този аспект, пред лабораториите влизат въпроса, от чийто отговор зависи участието им и мястото им на пазара на медико-диагностични услуги (2).

419

Пазарът на лабораторни услуги се осъществява в динамично променяща се среда при влиянието на икономически регулатори, политически и обществени условия, нови технологии и апаратура. Факторите, оказващи влияние върху пазарното развитие на лабораторните услуги и конкурентността, са многобройни. Медицинските структури в извънболничната помощ се превръщат в центрове за разнообразни здравни услуги, породени от пазарните действия за осигуряване и задоволяване на потребностите на пациентите от качествени лабораторни услуги.

Целта на настоящото проучване е да се установи нивото на конкурентоспособност на медико-диагностичните лаборатории в Североизточна България.

Данните от проучването показват, че мнозинството лаборатории предлагат всички варианти на получаване на лабораторни резултати. Предвид разнородните нужди на потребителите за получаване на лабораторни резултати и достъпност изследвано бе мнението на пациенти по отношение на предпочитания за провеждане на изследванията. Значителна част от респондентите предпочитат лично получаване на резултатите (42%), следвани от тези, които използват интернет за достъп по тях (41%), и лично от лекуващия лекар – 17%. Данните от сравнителния анализ за мнението на специалистите (лаборанти и лабораторни лекари) за предпочитанието на пациентите относно получаването на резултатите, показват сходни дялове.

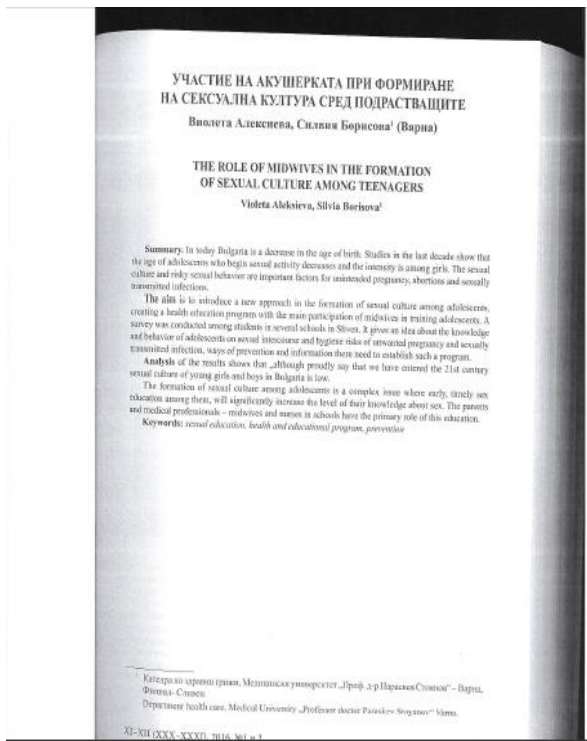
Открива се връзка между населеното място според областните градове и отдалечените населени места. От анализа на данните в изследването можем да заключим, че най-добрият начин за получаване на резултатите според пациентите е чрез интернет (χ^2 14.487; $p < 0.05$).

Личното вземане на резултатите е избор на по-възрастните пациенти, а използването на електронната система за получаване на резултати е предпочитано от по-младото население, поради пестене на време и не е необходимо съобразяване с работното време на МДЛ.

16. Алексиева, А., Борисова, С. Участие на акушерката при формиране на сексуална култура сред подрастващите. Асклепий, 1-2, 2016, 63-67, ISSN 1310-0637.

Възгледите за сексуалното поведение се променят с динамични темпове. Наблюдава се намаляване възрастта на раждане, времето за

начало на полов живот, повишаване броя на полово предаваните болести.

Независимо от различния интензитет на тези прояви между момичета и момчета, това поведение има здравни, социални, морални и обществени последици.

Целта на проучването е част от опит за въвеждане на системна организация и методология при формирането на сексуална култура сред подрастващите, като се създаде здравно-образователна програма с основното участие на акушерки при обучението на подрастващите.

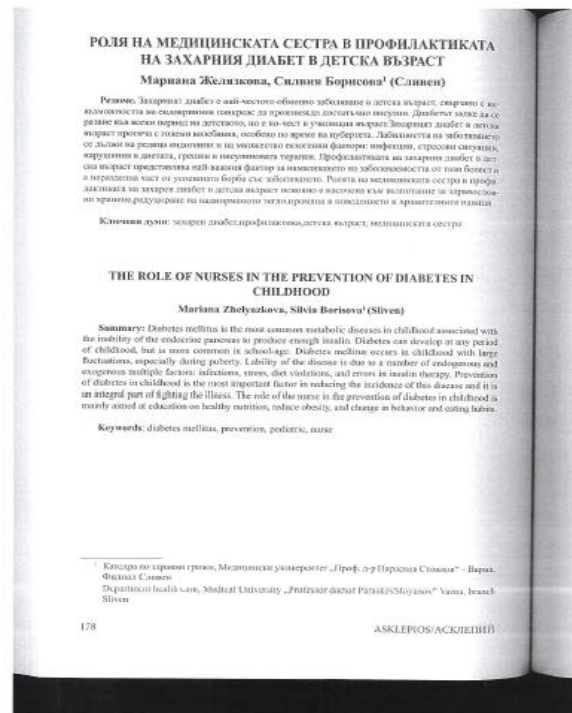
Проучено е мнението на 60 участника от различни възрастови групи и пол през м. май 2014 година.

Резултатите очертават причините за разстройство на сексуалното здраве, които често са свързани с ниска сексуална култура поради липса на систематично обучение. Сексуалното изграждане е един от най-значимите проблеми на медицинската сексология и здраве, има

различни нива на въздействие и притежава изключителна динамика.

Резултатите от проучването в регион Сливен се доближават до данните от националното изследване и свидетелстват за ниска и незадоволителна сексуална и здравна култура след подрастващите. Обучението по проблемите на сексуалното общуване в нашата страна започва твърде късно, когато над 50% от учениците са направили своя първи сексуален контакт. Под формата на часове в училище и нестандартни модели на комуникация с децата и младите хора, се очаква да бъде задоволен нарастващият интерес при формиране взаимоотношенията между половете.

17. Желязкова, М., Борисова, С. Роля на медицинската сестра в профилактиката на захарния диабет в детска възраст. Асклепий, 1-2, 2016, 178-182, ISSN 1310-0637.

Захарният диабет в детска възраст протича с големи колебания, особено по време на пубертета. Лабилността на заболяването се дължи на редица ендокринни и на множество екзогенни фактори: инфекции стресови ситуации, нарушения в диетата, грешки в инсулиновата терапия.

Очертана е ролята на медицинската сестра в профилактиката на заболяването. За предотвратяване на усложненията от заболяването са изведени дейностите, съобразно спецификата на детската възраст, насочени към профилактика и обучение на детето и близките му.

Проведеното проучване установява нивото на информираност сред децата по отношение на заболяването захарен диабет, хранене и физическа активност.

Ролята на медицинската сестра в профилактиката на захарен диабет в детска възраст е насочена към формиране на здравословен начин на живот, правилно хранене, контролиране на наднорменото тегло, промяна в поведението и хранителните навици.

18. Георгиева, Е., С. Борисова, М. Милев.

Основни направления на научно-изследователската работа в областта на медико-лабораторните услуги. Здравна икономика и мениджмънт, 3, (57), 2015, 35-40, ISSN 1311-9729.

Прегледът на научната литература в областта на лабораторните показатели показва, че голяма група разработки са посветени на биомаркерите и използването им за предсказване на сърдечен риск. Основните насоки в научните изследвания могат да се групират в зависимост от доминиращата тематика: изследвания на биомаркери за ранна диагностика или прогнозиране на развитието на определени заболявания, туморни маркери, лабораторни промени при социално-значими заболявания като сърдечносъдови или ендокринни, генетични изследвания, лабораторни грешки и др.

Научните изследвания в клиничната лаборатория са насочени към ранната диагностика и прогнозиране на развитието на заболяванията, както и превенция на социално-значимите заболявания. Ранните скринингови изследвания може да спасят човешки живот. Съвременната диагностична апаратура позволява използването на профилактични пакети с включени специализирани лабораторни изследвания като предиктори на заболяванията. Преобладават научни разработки върху специфични лабораторни показатели, както и общи проблеми на качеството в здравеопазването. В българската литература значително по-малко е разгледана организацията на лабораторния процес.

Представеният литературен преглед на проблема, извежда значението на изследователската лабораторна дейност, която да осъществява процеса на научни изследвания. Това би могло да се осъществи чрез извършване

на традиционните тестове по места, а трудните, нови и скъпи тестове да се извършват в централизираните структури.

Здравна икономика и мениджмънт, година 15, 2015 г., брой 3 (57)

Copyright © ИК „Степ“ – Варна, 2001–2015

Основни направления на научно-изследователската работа в областта на медико-лабораторните услуги

Main directions of scientific research work in the laboratory medical services field

¹Емилия Георгиева, ²Силвия Борисова, ³Минко Милев

¹Учебно-научен център „Медицинска лаборатория“, Медицински колеж – Варна

²Катедра по здравен гриз, Медицински университет – Варна

³Учебно-научен център „Зъботехника“, Медицински колеж – Варна

¹Emilia Georgieva, ²Minko Milev, ³Silvia Borisova

¹Training and research sector „Medical laboratory assistant“, Medical college of Varna

²Department of health care, Faculty of public health, Medical university of Varna

³Training and research sector „Dental technician“, Medical College of Varna

Резюме: Научните разработки в областта на клиничните лабораторни изследвания са свързани с разнообразна проблематика, което е обусловено от факта, че строгата диагностика и проследяването на всички заболявания изискват лабораторна диагностика. Основните насоки в научните изследвания могат да се групират в зависимост от биомаркерите (молекули, например: изследвания на биомаркери за ранна диагностика или прогнозиране на развитието на определени заболявания, маркери за ранно откриване, лабораторни промени при социално-инфекционни заболявания като сифилис, туберкулоза или ендокринни, генетични изследвания, лабораторни грешки и т.н.). В българската литература преобладават разработките върху специфични лабораторни показатели, както и обща проблематика на качеството и организацията. Сравнително малък процент са посветени на организацията на лабораторния процес.

Ключови думи: научно-изследователска работа, лабораторна диагностика, лабораторна услуга

Abstract: The scientific work in the field of the clinical laboratory tests are related to different problems which is determined by the fact that exact diagnosis and monitoring of all diseases require laboratory diagnostics. The main directions in scientific research could be consolidated according to the dominating subject, for example: examination of biomarkers for early diagnosis or forecasting certain illnesses development, tumor markers, laboratory changes in socially significant diseases as cardiovascular or endocrine, genetic examinations, laboratory errors, etc. Dominating in Bulgarian literature are the researches on specific laboratory indicators as well as on common problems in healthcare quality. Comparatively small number of researches are focused on the quality of clinical laboratory and the organization of the laboratory process.

Key words: scientific research activity, laboratory diagnostics, laboratory services

Въведение

Научните разработки в областта на клиничните лабораторни показатели са свързани с разнообразни проблеми, което е обусловено от факта, че проследяването на всички заболявания изисква лабораторна диагностика. Лекарите всеки ден взимат решения, свързани с лечението на техните пациенти. Всяко решение включва претеглянето на ползите и рисковете и определянето на посоката на действие, за което той счита, че е в най-голям интерес на пациента. Специалистите използват своя клиничен опит

заедно с данни от лабораторните резултати, за да управляват тези свои решения. Важен е въпросът въз основа на какви доказателства се прави препоръката за лечение. Най-доброто доказателство идва от солидни, строго контролирани лабораторни изследвания [7].

Основни направления

Основните направления на научно-изследователската дейност могат да се групират в зависимост от доминиращата тематика, например: изследвания на биомаркери за ранна

Целта на този подход е да се осигурят върхови постижения на науката за възможно най-широк кръг изследователски групи като, от една страна, се гарантира равен достъп, а от друга – непрекъснато подобряване на качеството.

19. Борисова С., В. Димитрова. Ефективност на женската консултация у нас – състояние на антенаталните и перинаталните акушерски грижи. Здравна икономика и мениджмънт, 4, (58), 2015, 25-31, ISSN 1311-9729.

Целта на проучването е анализиране на състоянието на антенаталните и перинаталните грижи и възможностите за оптимизирането им във връзка с потребностите на пациентите.

Здравна икономика и мениджмънт, година 15, 2015 г., брой 4 (58)

Copyright © ИК „Степ“ – Варна, 2001–2015

Ефективност на женската консултация у нас – състояние на антенаталните и перинаталните акушерски грижи

Effectiveness of antenatal country – state of sentinel perinatal and obstetric care

Валия Димитрова, Силвия Борисова

МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ Варна, Факултет „Обществен здравеопазване“, Катедра „Здравни грижи“

Valya Ivanova, Sylvia Borisova

Medical University „Prof. Dr. Paraskev Stoyanov“ – Varna, Faculty of Public Health, Department of „Health Care“

Резюме: Целта на статията е да анализира състоянието на антенаталните и перинаталните грижи и възможностите за оптимизирането им във връзка с потребностите на пациентите. Научие са потребността от здравни услуги, свързани с бременността и майчинството. Ключов е качеството на тези услуги и тържествеността на възможностите на акушерката в контекста на организацията на антенаталните и перинаталните грижи? Отговор на тези въпроси дават резултатите от проучването на мнението на 1064 пациенти на родилни отделения в МБАЛ „Св. Анна“ – Варна, СБАГАП „Д-р П. Стоянов“ – Варна, МБАЛ – Бургас, МБАЛ – Балчик, МБАЛ – Каварна за периода юливри 2014 – март 2015 г.

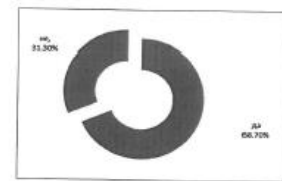
Ключови думи: акушерски, антенатални, перинатални грижи, женска консултация

Увод

Акушерският модел на грижи при бременност позволява прилагане на концепцията за промощия на здравето и създаване на емоционална връзка и атмосфера на доверие и сътрудничество с пациента. Днес все повече се налага схващането, че акушерката е не само технически изпълнител на манипулации и дейности по предписанието на лекаря, а професионалист, който притежава знания, умения и има изградено специфично поведение за оказване на самостоятелни грижи, насочени към бременни, родилки, гинекологично болни и здрави жени.

Резултати и обсъждане

Проучването на потребностите на пациентите наложва да бъде потърсено мнението им доколко са се нуждали и използвали от възможностите на сегашно функциониращата здравеопазвателна система за оказване на антенатални и перинатални грижи. За повечето от пациентите, попадали в извадката, грижите, полагани в женска консултация, са били важни и необходими (Фиг. 1).

Фиг. 1. Потребностите на женска консултация (пациентите)

Значителен дял от анкетираните сочат, че са посещавали женска консултация (68,7%), а около 1/3 отговарят отрицателно (31,3%). Твърдението на пациентите свидетелства, че са налице потребности от услуги, свързани с бременността и майчинството. Макар и малък, дялът на необхватените бременни заслужава внимание. Допускаме, че причините за непосещаване на традиционна женска консултация са свързани с възможността за избор, която предоставя сегашното законодателство – бременността да бъде под контрола и наблюдаването както от лекар и акушерка в женска консултация, така

25

Потвърдена от респондентите е потребността на пациентите от анте- и перинатални грижи и възможностите им за избор по отношение на специалиста, който да проследи състоянието им и да оказва тези грижи. Интерес представлява фактът, че значителен дял от пациентите са предпочели грижите да бъдат оказвани само от лекар. Наличието на патология на бременността или утежнена акушерска анамнеза биха обяснили такъв избор въпреки мнението ни, че консултативната дейност на акушерката в тези случаи е подценена.

Резултатите от проведеното проучване дава основание за формулиране на следните изводи: установени са потребности от здравни услуги, свързани с бременността и майчинството; установява се значителен дял от анкетираните, които не са получили грижи, оказани от акушерката, при наблюдението на бременността, което е свързано с недостатъчна информация,

дезориентация на пациентите и липса на възможност за избор на акушерка.

Получените резултати свидетелстват за снижени критерии при проследяване на бременността от различни категории медицински специалисти, наличие на съществени различия при оказването на акушерските грижи и неизяснена и силно маргинализирана роля на акушерката при оказването им.

20. Милев, М., Т. Костадинова, Н. Цветков, С.Борисова. Степен на информираност на дентални лекари и зъботехници за новостите в зъботехническата практика. Варненски медицински форум, 5, 2016, Suppl 4, 156-158, ISSN 2367-5519.

Варненски медицински форум, т. 5, 2016, приложение 4

МУ-Варна

СТЕПЕН НА ИНФОРМИРАНОСТ НА ДЕНТАЛНИ ЛЕКАРИ И ЗЪБОТЕХНИЦИ ЗА НОВОСТИТЕ В ЗЪБОТЕХНИЧЕСКАТА ПРАКТИКА

Минко Милев¹, Тодорка Костадинова², Ненко Цветков³, Силвия Борисова³

¹Учебно-научен сектор "Зъботехника",
Медицински университет - Варна

²Катедра по икономика и управление на здравето, Медицински университет - Варна

³Катедра по здравни грижи,
Медицински университет - Варна

DEGREE OF AWARENESS OF DENTISTS AND DENTAL TECHNICIANS ABOUT THE NOVELTIES IN THE DENTAL PRACTICE

Minko Milev¹, Todorica Kostadinova², Nenko Cvetkov³, Silvia Borisova³

¹TRS Dental Technician, Medical College, Medical University of Varna

²Department of Economics and Management of Health, Faculty of Public Health,
Medical University of Varna

³Department of Health Care, Faculty of Public Health, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Разнообразието от технологии и оборудване е голямо, което налага потребителите на дентални услуги да са информирани за новостите, което е в тяхна полза. Поради бързо навлизащите технологии годишно се организират международни изложения по дентална медицина, където се обменя информация и опит от цял свят. Това дава възможност на лекари, мениджъри и специалисти от клиники и зъботехнически лаборатории да се запознаят с навлизащите технологии в света на денталната медицина. Докладът представя анализ на информираността на дентални лекари и зъботехници за новостите в зъботехническата практика. Изследването е проведено в Североизточна България сред 668 респонденти. Данните показват висока степен на информираност сред респондентите, което корелира с високото качество на денталните услуги.

Ключови думи: степен, информираност, дентални лекари, зъботехници

ABSTRACT

There is a great diversity of technologies and equipment which requires that the consumers of dental services be aware about the novelties which are beneficial for them. Annually, international exhibitions of dental medicine are arranged due to the rapidly deploying technologies and there information and experience from all over the world is exchanged. Thus, doctors, managers and specialists from clinics and dental laboratories have the opportunity to be acquainted with the developed technologies in the world of dental medicine. This report is an analysis of the awareness of dentists and dental technicians about the novelties in the dental practice. The survey has been conducted in Northeastern Bulgaria among 668 respondents. The data showed high degree of awareness among the respondents which correlates with the high quality of dental services.

Keywords: degree, awareness, dentists, dental technicians

Познаването на новите технологии в денталната медицина улеснява работния процес на денталните лекари и зъботехници предвид нарастващата потребност на населението от дентални услуги. През последните десетилетия интензивно се работи в посока намаляване на риска и размера на стоматологични заболявания с цел подобряване на оралното здраве, което пряко е свързано с качеството на живот.

Проучването е проведено през месец юни 2016 г. сред 668 дентални лекари и зъботехници от Североизточна България. В проведеното проучване са използвани следните методи: социологически метод - за събиране, обобщаване и анализиране на информацията относно степента на информираност на дентални лекари и зъботехници за новостите в зъботехническата практика; документален метод - за анализ на литературни източници относно изследвания проблем; статистически методи - за анализ и интерпретация на данните с оглед разкриване същността на проблема.

Степента на информираността на лекарите за новостите в денталната практика показва, че има съществено влияние върху удовлетвореността от предоставените дентални услуги ($\chi^2=22,79$; $p<0,001$). Добрата комуникация и наличието на обратна връзка спомагат във всеки момент да се минимизират грешките и пропуските. Високата степен на информираност сред зъботехниците и денталните лекари в изследването корелира с високото качество на денталните услуги и изработените конструкции.

За постигане на добри резултати в денталното лечение на пациентите е необходимо внимателно прилагане на процедури, спазвайки утвърдени протоколи и подбиране на материали, само с проверено и доказано качество.

21. Zhelyazkova, M., **Borisova, S.**, Dimitrov, I. *Prevention of childhood diabetes in school environment: awareness of families. Scripta Scientifica Salutis Publicae, 2, 2016, suppl. 1, 53-56, ISSN 2367-7333.*

ORIGINAL ARTICLES

PREVENTION OF CHILDHOOD DIABETES IN SCHOOL
ENVIRONMENT: AWARENESS OF FAMILIESMariana Zhelyazkova¹, Silvia Borisova², Ivan Dimitrov³¹Sliven Affiliate, Medical University of Varna,²Department of Health Care, Faculty of Public Health, Medical University of Varna

ABSTRACT

INTRODUCTION: Diabetes is the most common metabolic disease in school-age children. The families of these children need information about the specifics of the disease. Given the incidence rate of the disease on one hand, and factors such as the trend for unhealthy eating habits in children and the decrease in physical activity, on the other, prevention should play a key role when working with parents. This could be of great importance for the decrease of the morbidity rate. Thus, support for the parents by healthcare professionals would be appropriate in the school environment.

AIM: To assess the knowledge of families about diabetes in school-age children, and to promote the prevention and prophylaxis of the disease with the involvement of nurses.

MATERIALS AND METHODS: A survey has been conducted amongst parents of school children. The level of awareness about the disease and the needs of the families have been assessed.

RESULTS: Families are not always educated well enough about diet (68%), physical activity (43%), and the role of heredity (48%) as a factor in the development of diabetes. The most trusted healthcare professionals are usually the school nurse, the family physician and the psychologist.

CONCLUSION: The support with regard to prevention of diabetes would facilitate the families and will aid in improving the lifestyle of school-age children. The data from our study reveal the level of awareness of families regarding diabetes in school environment and stimulate support to prevent the disease.

Keywords: awareness, family, support, diabetes, school, nurse

INTRODUCTION

Diabetes is the most common metabolic disease in school-age children. The families of these children need information about the specifics of the disease. Given the incidence rate of the disease on one hand, and factors, such as the tendency towards unhealthy eating habits in children and decreased physical activity, on the other, prevention should play a

key role when working with parents. This would be of great importance for the decrease of the morbidity rate. Thus, it would be appropriate for healthcare professionals to provide support for parents within the school environment. They need support, understanding and information about the care needed when living with diabetes, as well as information about prevention. This is a key factor for the decrease of the morbidity rate, and involves the participation of healthcare professionals (2).

In this sense, it would be useful to investigate the awareness of parents about developing diabetes in school-age children. The level of awareness will help them promote an appropriate diet and increased physical activity for disease prevention (1). In

Address for correspondence:
Mariana Zhelyazkova
Sliven Affiliate
Medical University of Varna
39 Gen. Shtedev St
Sliven
e-mail:marjzhe@abv.bg

Scripta Scientifica Salutis Publicae, vol. 2, 2016, suppl. 1, pp. 53-56
Medical University of Varna

53

Supporting the families of the children in a school environment for diabetes prevention and prophylaxis requires the participation of the nurse. Part of our goal was to determine the level of awareness of parents of school-age children in regard to the risk factors for the occurrence of diabetes and the opportunities for prevention.

Study Objectives: to study the level of awareness among parents about the prerequisites for the occurrence of diabetes; to study the understanding of parents about the appropriate diet, physical activity, and prevention of diabetes in children; to collect information about the confidence in healthcare professionals /nurses/ via communication with parents of school-age children.

Information from a survey among parents of school-age children from the town of Sliven has been used. The level of awareness of the families with regard to diet, physical activity and the role of heredity as a factor in developing diabetes have been assessed. The survey has been conducted through forms with open- and closed-ended questions, with a limited number of participants: 40 parents of school-age children diagnosed with type 2 diabetes, and 38 parents of healthy school-age children.

The parents of healthy children often share the need of increasing their awareness about prevention of diabetes, such as the proper diet and physical activity for the child, understanding of healthy food, and stress management in daily life. They believe that a healthcare professional would be informed well enough on the matters and would be capable of providing reliable facts. Participants report that knowledge about diabetes is acquired mainly from the healthcare professional/nurse at school.

The support directed to prevention of diabetes would facilitate the families and would aid them in improving the lifestyle of school-age children. The data from our study reveal the level of awareness of the families with regard to diabetes in the school environment, and the ways of support and prevention of the disease.

22. Georgieva A., **S. Borisova**, V. Staneva. Expert assessment of practical approaches to optimize the participation of nurse in obtaining informed consent, *Scripta Scientifica Salutis Publicae, 2, 2016, 11-15, ISSN 2367-7333.*

Получаването на информирано съгласие е важен аспект в работата на медицинските сестри. Проучването на общественото мнение и оценката на експертите за разработване на практически подходи имат за цел да оптимизират участието на медицинските сестри в процеса на информирано съгласие. Мнозинството от експертите приемат представения алгоритъм за получаване на информирано съгласие от пациента и предлагат

алгоритъмът да бъде приложен в работния процес на медицинските сестри.

ORIGINAL ARTICLES

**EXPERT ASSESSMENT OF PRACTICAL APPROACHES
TO OPTIMIZE THE PARTICIPATION OF NURSES
IN OBTAINING INFORMED CONSENT FROM THE PATIENT**

Anna Georgieva¹, Silvia Borisova¹, Violeta Staneva²

¹Department of Health Care, Faculty of Public Health, Medical University of Varna
²St. Marina University Hospital, Varna

ABSTRACT

INTRODUCTION: Nurses are an important resource to the health system and occupy a significant place in providing effective and quality healthcare. At the same time, obtaining informed consent is an important aspect in the nurses' work. Therefore, the opinion survey and the evaluation of experts on developing practical approaches aim to optimize the participation of nurses in the process of informed consent and have a great scientific and practical significance.

AIM: To study the opinion and evaluation of experts on developing practical approaches to optimize the participation of nurses in the process of obtaining informed consent.

MATERIALS AND METHODS: We have attached an analysis of the literature and used a documentary and an expert assessment method. An expert assessment of our own developed practical approaches was performed in the period March-September, 2015. It involved 50 experts - chief and senior nurses at the St. Marina University Hospital and used a questionnaire method of interviewing. Its aim was to optimize the participation of nurses in the process of informed consent of the patient.

RESULTS: The majority of the experts approved the presented algorithm for obtaining informed consent from the patient and confirmed that the algorithm can be applied in the working process of the nurses. With regard to the presented data sheet for obtaining informed consent for intravenous injection (invasive nursing manipulation) the experts expressed concerns about the possible difficulties in putting it into practice, citing the shortage of nursing staff and time. A significant majority of experts, however, approved the technical sheet and evaluated it as applicable in nursing practice.

CONCLUSIONS: The results of the expert assessment lead to the conclusion that the proposed practical approaches are applicable in nursing practice and will help to optimize the process of informed consent, respect the patient's right to informed consent, the professional comfort and safety of nurses.

Keywords: expert assessment, informed consent, nurses, patients, practical approaches

Address for correspondence:
Anna Georgieva
Medical University of Varna,
84 Tsar Osvoboditel Blvd
Varna,
e-mail: anageorgy@gmail.com

INTRODUCTION

Nurses are an important resource to the health systems and occupy a significant place in providing effective and quality healthcare. At the same time, obtaining informed consent is an important aspect

Scripta Scientifica Salutaris Publicae, vol. 2, 2016, suppl. 1, pp. 11-15
Medical University of Varna

11

По отношение на представения информационен лист за получаване на информирано съгласие за интравенозно инжектиране (инвазивна сестринска манипулация) експертите изразяват заинтересованост, относно евентуалните трудности при прилагането му на практика, отчитайки недостига на медицински персонал и време. Значителна част от експертите одобряват техническия фиш и го оценяват като приложим в сестринската практика. Резултатите от експертната оценка извеждат извода, че предложените практически подходи са приложими в сестринската практика и ще спомогнат за оптимизиране на процеса на информирано съгласие, уважение правото на пациента на информирано съгласие, професионалния комфорт и безопасността на медицинските сестри.

23. **Борисова, С. Катедра „Здравни грижи“ към ФОЗ на Медицински университет – Варна – любов, милосърдие, грижа, Социална медицина, 3-4, 2016, 87, ISSN 1310-1757.**

В рамките на 15-годишния юбилей на ФОЗ при МУ –Варна Катедрата по здравни грижи отбеляза 10 години от основаването си. Тя е първа по рода си в нашата страна, създадена е с Решение на Академичния съвет № 26/22.05.06 г, за да отговори на повишените критерии за университетското образование на медицинските сестри и акушерки. Нейното основаване и укрепване е предизвикателство пред академичното и факултетно ръководство – проф. д-р Анелия Клисарова, дмн, Ректор (2004-2012 г.) и проф. д-р Стоянка Попова, дм, Декан на ФОЗ (2002-2010 г). Катедрата по здравни грижи обединява опита на медицинските колежи в Шумен, Добрич и Варна, запазват се добрите традиции, използва се капацитета на утвърдени преподаватели, но същевременно се извършва процес на реструктуриране на обучението на медицински сестри и акушерки в унисон с тенденциите в развитие на професиите на европейско ниво. Създават се програми, които отговарят на европейските стандарти и в годините се оказват водещи за страната. Формира се нова структура с качествено нови задачи в една нова за висшето медицинско образование област. Безспорен е приносът в този процес на първия ръководител на катедрата – проф. Соня Тончева, дм, която със своята упоритост, всеотдайност и възискателност е ярък пример за нестихваща мотивация към самоусъвършенстване. В периода на нейното ръководство (2006-2015 г.) успешно стартират и се развиват бакалавърските програми за специалностите „Медицинска сестра“, „Акушерка“, бакалавърското и магистърското обучение по „Управление на здравните грижи“ (УЗГ).

24. Цветкова, В., С. Борисова. Влияние на стреса от болничната среда върху болното дете, Сестрински дело, 49, 1, 2017, 29-33, ISSN 1310-7496.

Престоят в болничното заведение е изпълнен с много емоционални моменти, които често са отрицателни за малкото дете. При постъпване в болничната заведение започва ускорен процес на адаптация, който е резултат на цялостната смяна на средата. Промяната в обстановката и отделянето от семейната среда са фактори, които натоварват детския организъм и психика.

Целта на проучването е да се изследва мнението на медицински сестри и родители за оценката на въздействието на стреса от болничната среда върху деца на възраст от 1 до 7 години, хоспитализирани с остри заболявания.

През първите дни след прием в отделението, децата се чувстват стресирани, изпитват нужда от контакт с майката, близките, семейната среда и любимите играчки. За по-бързата и безболезнена адаптация на новопостъпилите

деца, за намаляване влиянието на стреса от болничната среда е решаваща ролята на медицинските сестри и други специалисти, работещи в педиатричните сектори.

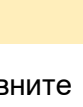
Проведено е анкетно проучване (04.2014-07.2016), чрез специално разработена онлайн платформа, сред родители на деца пролежали в клиники/отделения в УМБАЛ „Света Марина“ – Варна, МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов“ – Велико Търново, МЦ „Св. Стilian“ – Варна (68). Проучено е и мнението на медицински сестри, работещи в акредитирани лечебни заведения, утвърдени за бази за практическо обучение в градовете Варна и Велико Търново (90).

Проблемът за адаптивността на детето към болничната среда има важно теоретично и практическо значение. Това е сложен проблем на взаимодействието, при което трите страни – медицинска сестра, дете и родител, се срещат с новите условия на живот, различни от тези, които имат семейството, и в същото време, тези условия за съществени за бързото възстановяване на детето.

Резултатите от проучването насочват вниманието към бързото и лесно преодоляване на условията на новата среда, чрез дейности насочени към активизиране на психическото и педагогическото състояние на детето.

Активното участие на медицинската сестра в адаптирането на детето към новите условия са част от комплексния подход за грижи и лечение на децата в детските болнични сектори. Създаването на благоприятна болнична среда и подобряване на социалните взаимоотношения пораждаат предпоставки за бърза и лека адаптация. Активното участие на семейството и създаване на среда, близка до домашната е най-добрият фактор за социално приспособяване на детето.

25. Борисова, С. Стандартите по здравни грижи необходимост в професионалната практика. Здравни грижи, 3, 5-12, 2017, ISSN 1311-1817.

	СЪДЪРЖАНИЕ
М. ВАСИЛЕВА Президент на УС на БАПЗ	АКТУАЛНО Нека алпичем глави и да не позволим на нивой да се отнася към нас агресивно или с пренебрежение 4
	НАУКА, ПРАКТИКА, ОБЗОР С. БОРИСОВА Стандартите по здравни грижи – необходимост в професионалната практика 5
С. МАРКОВА Професор, доктор по медицина Почетен професор на УС на БАПЗ и гл. редактор на сп. „Здравни грижи“	М. НИНОВА Познаването и спазването на мерките за превенция и контрол на нозокомалните инфекции осигуряват качествени здравни грижи 12
	М. ДРАГОМИРОВА, М. ИЛИЕВА Удовлетвореност от клиничната практика и държавен стаж на студентите от специалност "Медицинска сестра" в Медицински институт – МВР 20
М. НИНОВА УМБАТ "Александърски"	М. СПАСОВА, П. СТАМБОЛОВА Човешките ресурси в здравеопазването – стратегии за задържане и привличане на медицински сестри 25
	Г. ЯНКОВА, П. АСПАРУХОВА, Е. ВЛАДИМИРОВА Фактори, детерминиращи професионалното прегаране сред професионалистите по здравни грижи 37
С. БОРИСОВА ФОЗ, МУ – Варна	МЕДИЦИНСКО ПРАВО М. ПЕТРОВА Правни аспекти на лекарското назначение и отговорност на специалистите по здравни грижи 46
	ГОСТ ПРОФ. В. БОРИСОВ 49
М. ИЛИЕВА УМБАТ "Александърски"	<i>Рецензенти на публикуваните в този брой на списанието материали са: проф. Галина Чанева, д-м; доц. Теодора Димитрова, д-м; проф. Станка Маркова, д-м; и проф. Ивanka Стамболова, д-м.</i>
	
М. ДРАГОМИРОВА МН – МВР	
2	ЗДРАВНИ ГРИЖИ / 3 брой 2017

Здравните реформи, които се провеждат в нашата страна, значително увеличават потребностите на обществото от високо качество на медицинските грижи, увеличават необходимостта от медицински сестри, които да притежават знания и умения за прилагане на различни методи за грижа, съответстващи на международните стандарти. Европейският и световен опит доказва постигане на качество в сестринските грижи чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика.

Целта на настоящото проучване е да се установят нагласите и готовността за въвеждане на стандарти за здравни грижи в практиката на медицинската сестра.

Материал и методи: социологически метод – пряка анонимна анкета проведена м. март-април 2017 година с ръководители по здравни грижи на лечебни заведения в страната (45); документален метод - проучени са нормативни документи регулиращи дейността на медицинската сестра; статистически методи за обработка и анализ на събраната информация.

Въз основа на проучен международен опит е разработена рамка, очертаваща обхвата на допустимите дейности и интервенции, съответстващи на професионалните компетенции на медицинската сестра.

Голяма част от анкетиранияте медицински сестри оценяват положително необходимостта от въвеждане на критерии за качеството на здравните грижи(71%). Считаме, че това е осъзната възможност за мониторинг и подобряване на услугите, които предоставят на индивидуалните пациенти. Все още се очертава острата нужда от допълнително предоставяне на информация по отношение на процесите на оценяване и подобряване на качеството на здравните грижи (17%).

Стандартите за здравни грижи са очаквания, които ще допринесат за подобряване на благополучието на пациента и обществото. Стандартите могат да се определят като сравнителен показател за достигане на нивото на върховите постижения в медицинската практика. Критериите са предварително определени елементи, по които могат да се сравняват аспектите на качеството на здравната услуга. Отговорностите и пълномощията на професионалистите по здравни грижи са установени в определени процеси в организацията и поддържането на основни компоненти в практиката като стандарти, осигуряване на качеството, продължаващо обучение и партньорски процес.

Изследваното мнение, относно готовността за прилагане на стандарти по здравни грижи в практиката от медицинската сестра, е от значение за въвеждането на правила и подходи

27. **Борисова, С.** Поддържане на качеството на здравните грижи чрез прилагане на стандарти в извънболничната медицинска помощ, *Социална медицина*, 2, 2018, ISSN 1310-1757, (под печат).

Качеството на сестринските грижи представлява сбор от характеристики, които потвърждават съответствието на сестринството със съвременните достижения на науката и практиката. Въвеждането на нови организационни форми на грижа към пациента, прилагайки стандарти за изпълнение, както и непрекъснатото професионално развитие на професионалистите по здравни грижи са гаранция за успешност и високо ниво на качество в здравните грижи. Целта на настоящото проучване е да установим възможностите за прилагане на стандарти в извънболничната медицинска помощ, насочени към поддържане на качеството на здравните грижи. Приложен е документален метод за проучване на нормативната уредба регулираща професионалната дейност на медицинската сестра в извънболничната медицинска помощ, както и е проучено мнението на експерти в областта на здравните грижи и медицински сестри, практикуващи професията, в лечебни заведения за извънболнична помощ, по отношение относно възможностите които предоставя сестринската практика в извънболничната медицинска помощ за прилагане на стандарти по здравни грижи. Професионалистите по здравни грижи са най-голямата група медицински специалисти, като техните дейности и грижи се разглеждат като ценен ресурс в предоставянето на здравни услуги. Качеството на сестринските грижи представлява сбор от характеристики, които потвърждават съответствието на сестринството със съвременните достижения на науката и практиката. Въвеждането на нови организационни форми на грижа към пациента, прилагайки стандарти за изпълнение, както и непрекъснатото професионално развитие на професионалистите по здравни грижи са гаранция за успешност и високо ниво на качество в здравните грижи.

28. *Dokova A., S. Borisova, T. Kostadinova, S. Panayotova. Mobility of nursing specialists for the improvement of their professional skills and competences. Journal of IMAB (ISSN 1312-773X), импакт-фактор 0.500 по рейтинга на международните медицински списания за 2018 (под печат).*

The development of internal (within the country) and international cooperation is one of the priorities of the Faculty of Public Health (FPH) for the specialties of nursing and obstetrics. The Faculty has created all the necessary conditions for students' and academic staff mobility through signed agreements for partnerships, including for students' and teachers' exchange with a number of European universities, which enable carrying out of trainings, internships and practices in foreign higher schools. Alongside with the "Erasmus+" programme mobilities during the students' studies, mobilities can be carried out within the framework of the bilateral university agreements.

Purpose: The study was aimed at following the development of students' and academic staff mobility within "Erasmus" programme and its impact on their professional skills and competences.

Material and methods: In the period 2011-2018 the "Erasmus+" Office at the Department of International Relations organized a total of 86 mobilities fulfilled by specialists of nursing care – nurses and midwives and trainings within bilateral cooperation agreements with partner universities. Currently, the Medical University of Varna is carrying out 78 mobilities according to 19 "Erasmus+" agreements for students and academic staff of the Faculty of Public Health, of which 9 agreements for the students from the specialty of nursing, 7 "Erasmus+" agreements for students from the specialty of obstetrics and 3 bilateral agreements with partner universities. After the completion of the mobility, the students fill in a questionnaire for their final report in which they evaluate the accomplished mobility. Our purpose was to study their assessment of the benefits for their professional qualification and future career.

The mobility of students and academic staff increases the competences and the motivation for work, significantly improves the quality and the opportunities for career development [12]. The mobility participants adapt their knowledge and skills

in accordance with the international requirements and medical standards. Mobility enhances the international cooperation between the Medical University of Varna and its partners. The increasing interest to participate in mobilities on behalf of the students studying for nurses and midwives is an evidence for their motivation to improve their professional skills and competences, which in its turn, is a prerequisite for the improvement of the quality of nursing care in Bulgaria as well as competitiveness in the European Union.

ПУБЛИКАЦИИ В РЕЦЕНЗИРАНИ СБОРНИЦИ ОТ НАУЧНИ ПРОЯВИ

29. Milev M., T. Kostadinova, E. Georgieva, G. Petrova, S. Borisova, M. Boncheva *Level of prior preparation and instructions of the patient about a forthcoming medical laboratory examination.* – In: *The 4th Electronic International Interdisciplinary Conference, Dubai, August 10 - 14, 2015, 224 – 227, ISBN: 978-80-554-1090-6.*

The 4th Electronic International Interdisciplinary Conference
August, 10 - 14, 2015, www.iizc.cz

Level of prior preparation and instructions of the patient about a forthcoming medical laboratory examination

Emilia Georgieva, PhD student
Training and research sector "Medical laboratory assistant"
Medical College
Varna, Bulgaria
emi_georgieva33@abv.bg

Silvia Borisova, PhD
Department of health care
Medical University "Prof. Dr. Paraskev Stoyanov"
Varna, Bulgaria
zsg@mu-varna.bg

Minko Milev, PhD student
Training and research sector "Dental technician"
Medical College
Varna, Bulgaria
mb_teni1@abv.bg

Galina Petrova, PhD
Department of Economics and Management of Health,
Medical University "Prof. Dr. Paraskev Stoyanov"
Varna, Bulgaria
gal_petrova@abv.bg

Margarita Boncheva, MD, PhD
Department of General Medicine and Clinical Laboratory,
Medical University "Prof. Dr. Paraskev Stoyanov"
Varna, Bulgaria
margarita.boncheva@mu-varna.bg

Todorika Kostadinova, PhD
Department of Economics and Management of Health,
Medical University "Prof. Dr. Paraskev Stoyanov"
Varna, Bulgaria
kostadinova.d@gmail.com

Abstract – The analysis of laboratory parameters has informative importance about the disease process and it is specific for many diseases. There is a vast diversity of laboratory examinations, devices and methods which implies that the patient shall be informed in advance about the required conditions to follow before the laboratory examination. The laboratory data can be decisive for establishment of diagnosis and treatment. This implies good preparation and awareness of the patient about a forthcoming laboratory examination with the purpose of correctness and fidelity of the results. For that purpose, the article studies and analyzes the level of prior preparation and instructions of the patients during a medical laboratory examination in the district of Varna.

Keywords: prior preparation, instruction, patient, medical laboratory examination

I. INTRODUCTION
The most important aspects of the laboratory examination include the collection of the biological material upon adherence to all rules and procedures of good medical practice [1, 2]. According to the requirements of the new accreditation documents for quality management EN ISO 15189, in Bulgaria the medical and laboratory experts are responsible to instruct their patients about adherence to the basic principles as well as to follow strictly their execution [3,4].
The patient preparation for a laboratory examination is one of the main factors that are decisive for the pre-analytical stage regulated in the medical standard for "Clinical laboratory" according to an approved protocol including also the activity

for written procedures for patient preparation for an examination [5,6]. The rights of the patient for clear and accessible information about the methods of examination and manipulations are regulated by the Law on health care [7, 8].
The medical activities and manipulations are carried out after an approved informed consent by the patient. The patient should be informed [9,10] about lots of factors affecting the laboratory results. The consultation by medical experts is important; it should cover the conditions which should be met by the patient before the examination (intake of food, prolonged fasting, physical loading, changes within 24 hours or from day to day, smoking, pregnancy, intake of medicines or drugs, alcohol) because failure to meet the conditions is the frequent reason for inacceptance of the results [11, 12].

II. AIM OF THE STUDY
It is intended to present the level of prior preparation and instructions among the patients during a forthcoming medical laboratory examination in the District of Varna.

III. SUBJECT AND SCOPE OF THE STUDY
Subject of the study – 572 respondents are covered distributed in three groups:
I. First group – 226 patients, from different sex and at different ages from the district of Varna including 13 municipality.
II. Second group – the clinical laboratory physicians are 29 in the town of Varna and 3 in the District, with 41

Health sciences ISSN: 1339-9977, eISSN: 1338-7871
- 224 - ISBN: 978-80-554-1090-6

The research studied the opinion of 569 respondents. An anonymous individual poll completed within August –October, 2014 was the basis to study the opinion of patients, general practitioners, laboratory technicians and laboratory doctors working in the out-of-hospital care in the District of Varna. The poll statistically covered 90% of all laboratory experts in the out-of-hospital care and 64.3% of the general practitioners. Documentary, statistical and sociological methods were used. The documentary method is used in the analysis of references, documents and normative acts related to the awareness of the patients in the outpatient care in Bulgaria having a direct relation with the studied problem.

A direct, anonymous, individual poll was used to collect, summarize and analyze information about the opinions and evaluations.

Quantitative and qualitative methods, comparative analysis about the level of the prior preparation and instructions among the patients for a forthcoming medical laboratory examination were applied during processing of the data and analysis of the situation.

The statistical methods were used to analyze and interpret the data with the purpose to reveal the essence of the monitored events and their interdependencies.

A dependence is revealed between the populated area by a district town and the district as a whole and the most appropriate form of instructing the patients about preparation for a forthcoming laboratory examination (X² is 6.846; p=0.03<0.05). The correlation coefficient shows that the relation is weak (r =0.241; p=0.013<0.05). Most doctors preferred the combined form of instructions irrespective of whether they are from the town of Varna or from the district, and within the district nobody preferred only the written form unlike those who preferred only the verbal form. From the town of Varna, few doctors preferred only the written form and most of them preferred only the verbal form of instructions.

The data in the research show that the level of prior

preparation and instructions of the patient about a forthcoming medical laboratory examination is high and more than half of the patients have received the required information verbally.

The comparative analysis of the data shows that the most appropriate form of patient instructions is the combined form which imposes elaboration of materials with accessible information about the requirements and conditions for prior preparation of the patient for a medical laboratory examination.

30. Нури, Н., Върбанова, Н., **Борисова, С.** Асистирание на медицинската сестра при директна скелетна екстензия в ортопедично отделение. – В: XII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Непрекъснати здравни грижи – условие за високо качество на живот“, Шумен, 2016, Сборник доклади, 221-225, ISBN 978-619-221-081-6.

БАИЗГ
Регионална колегия — Шумен

Медицински университет-Варна
Филиал Шумен

**СБОРНИК
ДОКЛАДИ**

Под ред. на проф. Соня Тончева, д.м.

Екстензионната терапия – екстензия или тракция, представлява медицинска процедура, при която с помощта на специален уред или само с ръце, се упражнява теглителна сила върху горен и долен крайник, гръбначния стълб и таз. Показанията за извършването ѝ – предоперативна подготовка, дефинитивно лечение при контраиндикации за операция. Екстензията е два вида – директна и индиректна. Индиректната тракция е тяга, упражнена върху тялото, посредством пластири, прилепени към кожата. Директната екстензия е теглене, приложено директно върху тялото посредством временни импланти – игли или винтове. Силата на тракцията се изчислява като процент от телесното тегло – от 2 до 10%, в зависимост от проблемната зона, върху която трябва да се приложи усилието. Обичайните места за прихващане на скелетната екстензия са проксималния край на тибията, калканеусът, дисталният фемур и олекранонът, като поставянето се извършва под анестезия. Правилното поставяне на прикрепващите средства е от основно значение за правилното натоварване с килограмите на съответната кост.

Целта на проучването е да се очертае с технически фиш асистирание на медицинската сестра при директна скелетна екстензия.

Материал и методи: За периода от 01. 2015г. до 12. 2015 г.(12 месеца) през Клиниката по ортопедия и травматология на МБАЛ “Св. Анна” АД са преминали общо 2395 пациенти, от които на 254 пациенти е поставена директна екстензия до провеждане на операцията, а на 15 - тя е определена като дефинитивно лечение.

Използвани са: документален метод, наблюдение и анализ на литературни източници.

Резултати и обсъждане: При 249 (98%) пациенти за срока на използване на тракцията не са отчетени усложнения. При 5 (2%) пациента е наблюдавана начална инфекция около иглата, което е наложило смяна на мястото ѝ.

Изработен и въведен в практиката на клиниката е технически фиш структуриран в определение и

същност на процедурата, представени необходимите принадлежности за провеждане и алгоритъм на участие и последващи грижи за пациента след извършената манипулация.

31. *Rashkova Zh., S. Borisova. Anorexia nervosa - degree of public awareness. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 172-177, ISBN 978-619-978-619-221-168-4.*

ANOREXIA NERVOSA - DEGREE OF PUBLIC AWARENESS

Author: ¹Zhenya Stoyanova Rashkova, ²Silvia Borisova
Institution: ¹Medical University of Varna, Faculty of Public Health, ²Department of Nursing Care

Abstract

Anorexia Nervosa is a complex and multifaceted psychological disorder. There are many symptoms of anorexia. Young women between the ages of 13 and 20 are most at risk. People with anorexia nervosa maintain a body weight that is below normal for their height and age. Eating disorders can have a negative impact on all aspects of life. Constant dieting, compulsive exercising and purging can damage the body. Malnutrition, dehydration, self-induced vomiting and laxative abuse can ravage vital organs. Most women struggling with anorexia are battling a co-occurring issue as well. The difficulties that are presented make it complex to treat. Often, anorexia is existing alongside anxiety,

172

depression, and substance. This makes treatment more complicated as all issues need to be treated at the same time. This disease is a highly destructive disorder that harms a person's body, mind, and spirit. It also has the highest death rate of any psychiatric disorder. Awareness can lead to prevention and early diagnosis and treatment. Familiarity with eating disorders can also lead to increased consciousness and empathy for those who are suffering or struggling with them. Eating disorders do not discriminate between sex, class, race or age. They can and do happen to anyone.

Key words: eating disorder, anorexia, mental disorder, awareness.

Увод

Разстройствата на храненето се срещат в около 4% от психичната болестност в млада възраст. Анорексията е описана за първи път през 1868г. от William Gull, който я наричава с възприетото и досега назоваване. Терминът анорексия, който означава безапетитие и неправилна, тъй като загубата на апетит е рядък и късен симптом и всъщност се касае за преднамерено ограничаване на поеманата храна. За това състояние се говори, когато телесното тегло е около 25% по-ниско от очакваното за възрастта и височината за пациента. Заболяването се появява най-често между 13-24-годишен възраст [2]. При анорексия невроза се касае за типична фамилиална невроза с нарушени взаимоотношения в семейството и ограничаване приема на храна. Често лекцията усеща значителна садротна на семейството, тъй като засегнатата и носятелка на симптомта и по този начин разтоварва другите членове на семейството [3]. Генетичната факторите на околната среда и личните качества се смятават, за да създават риск за хранително разстройство. [4] В болшинството от случаите анорексия невроза започва като самоограничаване диетата с цел отслабване, чрез рестриктивен хранителен режим – ограничаване на количеството и подбора на храната. Още от самото начало самоограничаването и надделяването над импулса на глада се оказват с особена позитивна стойност, двама чувствата за самоконтрол, сигурност и удовлетвореност. Така, успешният контрол на телното постепено се обвързва с личностовата самооценка и самочувствие, с което обикновеното пазене на диетата преминава в анорексично поведение [1]. Някои автори делат анорексията на невротична и психична, като първата се свързва с мисловната и поведенческата част от проблема, а втората форма се свързва с разстрой-

Анорексия Невроза е сложно и многостранно психическо разстройство. Младите жени на възраст между 13-24 години са изложени на най-голям риск. Хората с анорексия поддържат телесно тегло, което е под нормата за тяхната

височина и възраст. Хранителните разстройства могат да имат отрицателно въздействие върху всички аспекти на живота. Постоянната диета, натрапчивото упражняване и изчистването могат да увредят тялото. Недохранването, дехидратацията, самопредизвиканото повръщане и злоупотребата с лаксативи могат да разрушат жизнените органи. Повечето жени, които се борят с анорексия, също се борят със съпътстващ проблем.

За постигане целите на изследването е проучено мнението на 50 студента от Медицински университет, град Варна на възраст от 19 до 30 год. подбрани на случаен принцип. Приложен е анкетен метод. Изследването е проведено през месец октомври 2017г. За анализ на първичната социологическа информация са използвани програмните продукти на Microsoft Excel 2013.

Преобладаващият дял от респондентите определят своите познания, относно хранителните нарушения на високо ниво (54%). Немалка част от тях (40%) заявяват средно ниво на информираност по темата. Оптимистичен факт е ниският процент (6%) на респондентите, които споделят, че не са достатъчно запознати с болестта. Добрата информираност на студентите, относно хранителните нарушения се обяснява с факта, че се обучават в Медицински университет и са запознати в различна степен с този тип заболявания.

Резултатите предизвикаха по-задълбочено разглеждане върху нивото на осведоменост по темата и по-конкретно за анорексия невроза.

Често анорексията съществува заедно с тревожност, депресия или наркотична зависимост. Това прави лечението по-сложно, тъй като всички проблеми трябва да бъдат лекувани едновременно. Това заболяване е силно разрушително разстройство, което уврежда тялото, ума и духа на човека. Има и най-високата смъртност при всяко психиатрично разстройство. Информираността може да доведе до превенция и ранна диагностика и лечение. Познаването на хранителните разстройства също може да доведе до повишено

съзнание и съпричастност към тези, които страдат или се борят с тях. Хранителните разстройства не разграничават пола, класа, расата или възрастта. Те могат и се случват на всеки.

Болшинството от респондентите имат добра информираност и дълбок поглед върху хранителните нарушения и в частност анорексия невроза, което е предпоставка за добра и своевременна профилактика на заболяването (70%).

Резултатите от проведеното проучване са позитивни по отношение на информираността на студентите, относно анорексия невроза.

За предотвратяване възникването и разпространението на хранителни нарушения е нужна добра осведоменост, квалифицирана медицинска помощ, провеждане на обучителни кампании и промотиране на здравословни модели на хранене и начин живот, сред подрастващите, техните родители и обществеността.

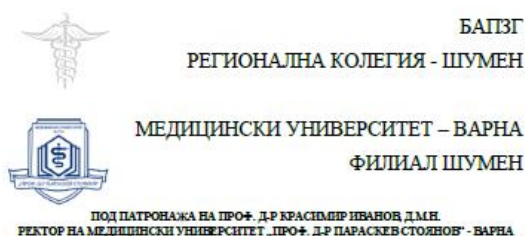
32. *Цветкова В., С. Борисова. Приемливост на методите на системата „active learning“ за справяне със стреса в детските отделения. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 139-144, ISBN 978-619-978-619-221-168-4.*

Понятието “Active learning” има много широк спектър от алтернативни значения. Някои от значенията са: „Учене чрез игра”, „Технологично базирано обучение” и „Обучение базирано на активност”.

За научното изследване приоритетни са дейностите „активност”, „игра” и „технологии”, като по този начин се ангажира вниманието на детето в интересни за него занимания. Към днешна дата съществуват над 100 различни

техники на системата „Active learning”. Част от тях са подложени на тест за приемливост от родители и специалисти по здравни грижи в детски болнични заведения (отделения).

Цел на изследването: приложимост на методите на системата „Active learning” за намаляване на нивото на стреса от хоспитализацията и повишаване на степента на адаптация на децата за възрастова група от 1 до 2 години.

XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи
„Здравните грижи – настояще и бъдеще“
с международно участие и студентска постерна сесия.
ШУМЕН, 10-11 Ноември 2017

ISBN: 978-619-978-619-221-168-4

СБОРНИК ДОКЛАДИ

Под ред. на проф. Соня Гончева, д.м.

За изследване на мнението на специалистите по здравни грижи на хоспитализираните деца с остри заболявания от 1 до 2 годишна възраст, за приложимостта на методите на системата „Active learning” ,за намаляване на нивото на стреса от хоспитализацията и повишаване на степента на адаптация на децата е подготвено и проведено анкетно проучване в университетски и многопрофилни болници в страната.

Разработени са анкетни карти за провеждане на социологическо проучване, в които са включени групи от изследователски въпроси, като на всеки въпрос се поставя оценка съгласно скалата на Ликерт.

За подобряване на емоционалния статус на болното хоспитализирано дете е необходимо разчупването на традиционните методи на лечение чрез нови съставки от типа на активното учене, учене чрез игра, интерактивно обучение в болничната среда. Алтернатива за намаляването на стреса е прилагането на Active learning в точното време и на подходяща тема според възрастта, здравното състояние и болничният режим на детето.

33. **Янчева Ст., М. Нанкова, С. Борисова.** *Грижи и психотерапевтичен подход на медицинската сестра към пациентите с муковисцидоза.* – В: *Първа национална конференция “Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката”.* Варна, 2017, *Сборник доклади*, 327-331, ISBN 978-619-221-087-8.

Представени са спецификата на грижи и алгоритъм за поддържане на качество на живот на пациенти със заболяване муковисцидоза. Поведението и дейностите на медицинската сестра за профилактика и превенция на заболяването са изведени въз основа на характеристиките в състоянието и потенциалните промени в него.

34. **Борисова С.** *Стандарти по здравни грижи – приоритет на съвременното сестринство.* – В: *Първа национална конференция “Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката”.* Варна, 2017, *Сборник доклади*, 322-326, ISBN 978-619-221-087-8.

Дейността на медицинската сестра се основава на правила и норми за добра практика основани

на цялостна концепция в прилагането на стандарти по здравни грижи.

**СТАНДАРТИ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ –
ПРИОРИТЕТ НА СЪВРЕМЕНОТО СЕСТРИНСТВО**
Силвия Борисова
Медицински университет “Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна
Факултет Обществено здравеопазване, катедра „Здравни грижи“

Въведение: Европейският и световен опит доказва постигане на качество в сестринските грижи чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика. В България няма нормативно въведени стандарти, които да ръководят дейността на медицинските сестри.

Материали и методи:

- ♦ анкетни методи – пряка анонимна анкета проведена в март-април 2017 година с ръководители по здравни грижи на лечебни заведения и сградата (45);
  - ♦ документална метода – проучена са нормативни документи регулиращи дейността на медицинската сестра;
  - ♦ статистически методи за обработка и анализ на събраната информация;
- Резултати:** Европейският опит и световния резултат за ръководителите по здравни грижи създава предпоставки за основаване на правилата и нормите за изработване на собствен критерий за качество на здравните грижи в клиниката, болницата или практиката, в която работят.
- Според Стратегията на „Земно за здраве – стратегически подход на европейския съюз“, специалистите по здравни грижи имат изключителна роля за правилното функциониране на цялата здравеопазваща система. За гарантиране на качеството са въведени редица инструменти – медицински стандарти, ключови показатели, акредитации и други. За съжаление в малко от тях се споменават за здравни грижи.
- Няма пръв национален стандарт за здравни грижи, липсват минимални стандарти за съответствие на сестринските по здравни грижи или образователни изисквания.
- Заклучение:** Понякога от осигуряване на качествени здравни грижи нараства с повишаване цените на здравните услуги. Приоритет на съвременното сестринство е разработването и въвеждането на методологии за прилагане на стандарти по здравни грижи.
- Ключови думи: стандарти, медицински сестри, качество, здравни грижи

Address for correspondence: sylvia.borisova@med.varna.bg

Европейският и световен опит доказва постигане на качество в сестринските грижи чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика. Дейността на медицинската сестра се основава на правила и норми за добра практика основани на цялостна концепция и прилагането на стандарти по здравни грижи. Усилията на сестринските организации са насочени към издигане на авторитета и очертаване на автономността на сестринската професия, като се определят ценностите (4) и приоритетите на сертифицираните медицински сестри в България. Чрез въвеждането на стандарти по здравни грижи могат да се предоставят ясни критерии и насоки в практиката на медицинската сестра, да се повиши на законодателството и да се приложи рамка за обективно оценяване на дейностите на медицинските сестри.

В България няма нормативно въведени стандарти, които да ръководят дейността на медицинските сестри. Дейностите по здравни грижи са изключително важна част от лечението, реабилитацията, профилактиката и промоцията на здраве. Техната нормативна регламентация е от съществено значение за прилагане на качествена грижа. Създаване на условия за осъществяване на дейностите по диагностика, профилактика, лечение и здравни грижи за пациента, в съответствие с изискванията на утвърдените от министъра на здравеопазването медицински стандарти и методичните указания, гарантиращи качествено медицинско обслужване. Според Закона за съсловната организация (Чл. 6.) практикуването на професията изисква: изработване на инструкции за професията, които представяват стандарти за добра сестринска практика; участие в научно-изследователски проекти в сферата на квалификацията им; управление на професионалните задължения на медицинските сестри. За гарантиране на качеството

322

В България няма нормативно въведени стандарти, които да ръководят дейността на медицинските сестри. Усилията на сестринските организации са насочени към издигане на авторитета и очертаване на автономността на практиката на сестринската професия, като се определят ценностите и приоритетите на сертифицираните медицински сестри в България.

Целта на настоящото проучване е да се разработят и предложат критерии за въвеждане и предложение за стандарти по здравни грижи в извънболничната помощ.

Проучването доказва наличие на обучен ресурс от здравни професионалисти в бакалавърски и магистърски програми по Управление на здравните грижи, които имат придобити задълбочени познания и умения за изработване на инструменти за поддържане на качеството на

здравните грижи – стандарти, протоколи, технически фишове, длъжностни характеристики, алгоритми и др.

Европейският опит и кариерното развитие на ръководителите по здравни грижи създава предпоставки за оценяване на важността и изработване на собствени критерии за качество на здравните грижи в клиниката, болницата или практика, в която работят.

Разработена е концепция за прилагане на стандарти по здравни грижи в рамките на компетенциите на медицинските сестри за практикуване на професията в нашата страна.

За реализирането са формулирани задачи: запознаване на практикуващите медицински сестри с проблема за прилагане на стандарти по здравни грижи; определяне на условията за прилагане на стандарти; разработване на специфична сестринска документация, отразяваща сестринския процес; разработване на препоръки, отнасящи се до въвеждането и прилагането на стандарти по здравни грижи.

Предложени са методи, които могат да бъдат използвани в процеса на прилагане на стандартите по здравни грижи.

35. Борисова С., *Инструментарииум за прилагане на сестринска диагноза. – В: Първа национална конференция “Общественото здраве – глобален приоритет в науката и практиката”, Варна, 2017, Сборник доклади, 337-341, ISBN 978-619-221-087-8.*

Сестринството изисква прилагане на високо ниво на професионален опит, готовност за вземане на сложни решения и чувство за отговорност. Успехите в развитието и признаването на сестринското дело в света, като и непрекъснатото развитие на теорията продължават да стимулират промените в тази професия.

Целта на настоящото проучване е установяване на готовността и възможностите на практиката

за прилагане на сестринска диагноза в сестринството.

За провеждане на проучването е проведена пряка анонимна анкета (02 - 04.2017 г.) с медицински сестри практикуващи в лечебни заведения в страната (245). Проучен е международен опит в прилагането на сестринска диагноза, както и нормативни документи, регулиращи дейността на медицинската сестра.

Сестринската диагноза е неразделна част от плана за сестрински грижи и е важен инструмент за индивидуализиране на грижите за пациента. Голяма част от анкетиранията лица оценяват необходимостта от поставяне на сестринска диагноза в процеса на оказване на грижи (69%). Значителна част от медицинските сестри определят ролята на медицинската сестра като ключова в медицинския екип при осъществяване на индивидуален подход при всеки пациент (74%). Проучването доказва, че медицинските сестри често в своята практика вземат решения относно полаганите грижи за пациента. Допускаме, че съществува разлика в тези решения в зависимост от спецификата на дейност съответстваща на различните клинични сектори.

Прилагането на сестринския процес в практиката е необходимост, която ще насочи в правилна посока полаганите сестрински интервенции. Обективната оценка на състоянието и сестринската диагноза дават възможност на медицинската сестра правилно да планира и предвиди действията си към пациента.

36. Борисова С., П. Илиева, А. Димова. *План за следоперативни акушерски интензивни грижи. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 318-322, ISBN 978-619-978-619-221-168-4.*

Процеса на предоставяне на акушерски следоперативни интензивни грижи за родилка включва планиране, организиране, наблюдение, грижа, която изисква не само изпълнението на лекарските назначения и препоръки, а и събиране на данни и техният анализ. В този процес изключителна важност заема клиничното мислене, професионалната подготовка на акушерката за изпълнение на манипулациите и процедурите както и адекватно наблюдение.

Целта на проучването е да се определят характеристиките в общото специализираното наблюдение и грижите за оперирана родилка като се изработи план за акушерски грижи.

Представени са компоненти на акушерската грижа и на тяхна основа е формулиран план за грижа в акушерската практика. В етапа на изработване се включват съвкупност от правила насочени към преодоляване на нарушенията,

осигуряване на психически и физически комфорт на родилката. Акушерската грижа трябва да бъде навременна и постоянна, да се задоволяват физическите и психическите нужди и да водят до пълно възстановяване на родилката. За целта се изисква акушерките да предоставят индивидуални грижи в зависимост от потребностите, прилагайки холистичен подход, който би повишил ефективността и качеството на положената акушерски интензивни грижи.

Изработването и изпълнението на плана за грижа е свързано и с осъществяване и извършване на акушерска интервенция с цел преодоляване на нарушенията и осигуряване на психически и физически комфорт за родилката.

Акушерските грижи имат за цел подобряване здравето на родилката и носещи удовлетвореност. При изпълнение на плана за акушерски интензивни грижи ,трябва да се следват правилата и етично професионалните стандарти, като вниманието е насочено към възстановяването на родилката.

37. Димова А., П. Илиева, С. Борисова. Необходимостта от здравно възпитание за намаляване на сърдечно-съдовия риск – модел за превенция на сърдечно-съдови заболявания. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 308-317, ISBN 978-619-978-619-221-168-4.

Сърдечно-съдовите заболявания (ССЗ) имат важно медико – социално значение както в национален така и в световен мащаб, което се определя от високата честота на заболяемост, инвалидност, смъртност и големите социално – икономически щети за болния, семейството и цялото общество. По данни на Националния статистически институт за 2016 година в

България те представляват 65 % от смъртността по причини.

Цел на настоящото проучване е разкриване информираността относно основните рискови фактори водещи до повишаване на сърдечно-съдовия риск и да предложи подходящ модел за превенция на сърдечно-съдовите заболявания.

Проучването е проведено през периода юли-септември на 2017 година чрез собствено разработен инструментариум - две анонимни анкетни карти в „СБАЛК Мадара“ – ЕАД гр. Шумен като генералната съвкупност обхваща 95 анкетиращи лица разпределени както следва: Пациенти преминали на лечение - 65; Медицински специалисти – 30. В процеса на изследването са използвани документален, социологически и статистически методи.

Високата смъртност от заболявания на органите на кръвообращението е свързано с наличието на редица рискови фактори разпространени сред населението, които могат да бъдат ефективно модифицирани и контролирани чрез подходящи здравно образователни програми, за промяна на негативния поведенчески модел.

Повишаване информираността на пациентите чрез подходящи здравно-образователни програми е основен подход в превенцията на ССЗ. Ефективността на обучението зависи до голяма степен от желанието на пациентите за обучение.

Всички анкетиращи пациенти имат желание да повишат знанията си по отношение на модифицируемите рискови фактори и начина им на повлияване, голяма част (92,30%) от тях изказват желание да се включат в здравно-образователни програми за придобиване на знания по темата и формиране на умения за подобряване на поведенческия модел, минимален дял (7, 69%) изразяват несигурност.

Анализа на резултатите по отношение на хранителните навици, двигателната активност и стреса показва, че само 9,23% предпочитат пресните плодове и зеленчуци, предпочитаната кулинарна технология е пърженето (46,15%),

56,92% имат неправилен режим на хранене, 47,69% имат ниска двигателна активност, половината съобщават за ежедневно изпитване на стрес (50,77%).

С цел намаляване на сърдечно-съдовия риск здравните специалисти трябва да обучават пациентите в идентифицирането на рискови фактори, да формулират цели за модифицирането им и да формират поведенчески умения за подобряване на хранителните и двигателните навици, справяне с тютюнопушенето и прекомерната употреба на алкохол, измерване и проследяване на артериалното налягане, справяне със стреса.

38. Илиева П., А. Димова, С. Борисова. Специалистите по здравни грижи в подкрепа на жената за новата им роля – ролята на родител. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 302-307, ISBN 978-619-978-619-221-168-4.

Периодът след раждането е един от най-чаканите моменти в живота на една жена. Това значимо и важно събитие е свързано с настъпването на емоционални и социални промени, които могат да се отразява неблагоприятно на взаимовръзката майка – дете и да възпрепятстват адаптацията към новата и роля – ролята на родител. Подкрепата и професионалният разговор по въпросите свързани с майчинството и отглеждане на детето допринасят за по-лесната адаптация към новия период в живота на жената. Основна задача на специалистите по здравни грижи е да открият тревожността и да съдействат за нейното предотвратяване, да вдъхнат доверие и увереност за справяне с новите отговорности.

Цел на разработката е проучване на психологичните нагласи на майките и техните очакванията за ролята на специалистите по

здравни грижи в адаптацията им към новата роля – ролята на родител.

За постигане на целите на изследването се проведе анкетно проучване чрез собствен разработен инструментариум – пряка анонимна анкета съдържаща 10 въпроса сред 70 родилки в АГО – звено „Родилно” гр. Шумен”. Проучването е проведено периода юли – септември 2017 година.

Множество фактори могат да повлияят на емоционалното благосъстояние на бъдещите майки, което е в основата на добрия изход на бременността, раждането и адаптацията им към ролята на родител.

Проучването на литературни източници относно проблема показва, че много автори търсят връзка между чувството на тревога и безпомощност с възрастта на родилките, а други смятат, че такава няма.

Степента на подготвеност кореспондира с поддобрата информираност. За да насочим изследването в тази посока попитахме родилките за източниците, от които се информират по въпроси свързани с бременността, раждането и периода след него. Направихме сравнителен анализа на признаците образователно ниво/източници на информация. Анализа на резултатите показват съществена разлика в посочените източници при трите групи респонденти.

За родилките с основно и по-ниско образование (37,14%) достоверен източник на информация е семейството (73%), приятелки (69,20%), интернет (46,10%) и малка част от тях посочват акушер-гинеколога и акушерката като източниците, което може да се дължи на недостатъчният им обхват от Женска консултация или техните редки посещения.

На водещо място като източник на достоверна информация майките със средно образование (34%) поставят интернет сайтовете (46,10%), следвани от тези, които получават информация от акушерката (54,20%), акушер-гинеколога (45,80%). Този факт буди безпокойство, тъй като

висок процент от информация в интернет пространството е недостоверна и изкривена.

От изведените резултати можем да направим следния извод: образователното ниво е в корелация с обращаемостта на пациентите към здравна информация. Жените с по-високото образователно ниво предпочитат да търсят съвети от специалисти, докато жените с по-ниското образователно ниво търсят не толкова професионални и достоверни източници.

Адаптацията на родилките към новата им роля – тази на майка зависи до голяма степен от адекватната емоционална и социална подкрепа. Превенцията чрез психопрофилактика и пренаталната подготовка ще допринесат за психо-емоционалното благосъстояние на бъдещите майки и за ранното изграждане на връзката майка – бебе. Здравните специалисти и в частност акушерките трябва да умеят да долавят и снижават тревожността като вдъхват увереност на родилките, че те са най-добрите майки за своите деца.

39. Борисова С., М. Нанкова, Е. Николова, Иновативни практики на работещите хора в предпенсионна и пенсионна възраст. – В: Първа конференция с международно участие „Здравните грижи – принос за качеството на живот“, Варна, 2016.

Темата за работещите възрастни е изключително актуална предвид застаряването на населението в развитите страни. Изследването представя анализ на примери на добри практики на страни от Европейския съюз и Съединените американски щати на хора над 55 години, които продължават да работят и да бъдат полезни със знанията и уменията си. Анализът на чуждестранният опит показва необходимостта от промени по отношение на пенсионната реформа, като едновременно с увеличаването на възрастта на пенсиониране трябва да се въвеждат промени в работа и почивката на хората в предпенсионна и пенсионна възраст.

40. М. Желязкова, С. Борисова, И. Димитров, Програма за подкрепа на семейства с деца, болни от захарен диабет, в училищна среда. –В: Първа конференция с международно участие „Здравните грижи – принос за качеството на живот“, Варна, 2016.

Захарният диабет е най-честото заболяване на обмяната при деца в училищна възраст. Източниците на информация за заболяването са лесно откриваеми в онлайн пространството, но научната истина е трудна за диференциране. Семейството не винаги има достатъчно здравна култура по отношение на храненето, двигателния режим и ролята на наследствеността като фактор за развитие на захарен диабет. Доверието към специалистите е насочено най-често към училищната медицинска сестра, личният лекар и психолога. Разработването на програма за управление и профилактика на заболяването би подкрепило семейството, би допринесло за подобряване на живота на децата в училищна възраст и би осигурило информация на качествено медицинско ниво за техните родители. Получените резултати спомагат да се изясняват дефицитите в познанията и поведението при заболяването захарен диабет

УЧЕБНИЦИ

41. Димитрова, В., С. Борисова, С., Илиева, Първи стъпки в акушерството. Учебник, Варна, 2016, 178, ISBN: 978-619-221-030-4.

Учебникът представя съдържание, съобразено със съвременните стандарти в акушерската практика. Подпомага изграждането на основни профилиращи знания и умения за манипулативните техники и основните хигиенни грижи за пациента. Съдържанието е съобразено с учебния план и учебни програми на преподаването. Предоставя информация за прилагане на сестринския процес при пациенти в акушеро-гинекологичната практика.

42. *Тончева С., С. Борисова, Теоретични основи на сестринските грижи. Учебник, Варна, 2017, 86, ISBN 978-619-221-032-8.*

Сестринските грижи са комплекс от сложни елементи и явления, които допринасят за определяне на спецификата на дейностите. Хуманната роля на сестринската професия изисква от медицинските сестри да се грижат за хората като индивиди, семейства и групи (социални, професионални, рискови и др.) по време на целия им жизнен цикъл; да определят и подпомагат развитието на техния физически, психически и социален потенциал в рамките на трудовата и битовата им среда.

Нарастването на потребността на населението от болнична помощ и реформата в сестринството предполага значителни изменения във функциите и организацията на труда на медицинските сестри, което ще спомогне за по-рационално използване на потенциала на медицинските специалисти. Учебникът е съставен в отговор на потребностите на медицинските сестри в периода на тяхното обучение и по-нататъшна

професионална реализация. Очертани са ролята, мястото и значението на новата философия на сестринските грижи, като се представят съвременни теории и модели за развитието на сестринството.

43. *Генова К., Д. Гроздева, С. Борисова, Т. Цветкова, Дете – норма и патология. Компендиум по сестрински грижи. Учебник, Варна, 2017, 189, ISBN 978-619-221-035-9.*

Детското здраве е ценност, която зависи от редица социално-икономически фактори. Изучавайки етиологията, клиничната картина и спецификата на сестринските интервенции се предоставят възможности за оказване на качествени грижи, отговарящи на непрекъснато нарастващите потребности на децата. Материалът е съобразен с учебните планове и програми на преподаването на дисциплината „Сестрински грижи в педиатрията“, но заедно с това се предоставя и информация за организацията на медицинското обслужване при деца. Формирането на умения и навици за специфично поведение при оказване на сестрински грижи в педиатрията, изисква висок професионализъм, наблюдателност, клинично мислене при откриването на признаци и промени в състоянието на децата.

44. *Николова М., С. Борисова, Сестрински дейности в анестезиологията и интензивното лечение. Учебник, МУ-Варна, 2017, 201, ISBN 978-619-221-040-3.*

Грижата за пациенти, настанени в отделенията за интензивно лечение, е сложен комплекс от мерки и дейности, които оказват въздействие за бързото възстановяване и изхода от заболяването. Бързата промяна в състоянието на пациента изисква внимателното му проследяване, анализ и оценка на потребностите, ясно и бързо ориентиране в ситуацията и клинично наблюдение. Медицинската сестра поема инициативата и контролира изпълнението на дейности, които са насочени към придобиване на възможно най-

ранна независимост за пациента. Подпомага пациента в изпълнението на предвидените предписания от лекуващия лекар и изпълнява дейности, които се основават на: защита правата на пациента по отношение на качеството на грижи; рационално изпълнение на задължения и отговорности; насърчаване на рационално използване на здравните ресурси; подобряване на професионалната квалификация; спазване на правилата за добра сестринска практика.

Учебникът „Сестрински дейности в анестезиологията и интензивното лечение“ представя съдържание, съобразено със съвременните стандарти в анестезиологията и интензивното лечение. Подпомага изграждането на специфични умения и поведение при подготовката за анестезия, контрол на жизнените функции по време на операция, както и реанимация и интензивна терапия на оперирани или консервативно лекувани болни. Интензивните грижи са динамичен лечебен процес, при който своевременното, незабавното, правилното и точно реагиране на промените в състоянието на болните е от изключително важно значение за успешния резултат. Медицинските сестри, работещи в структурите на анестезиология и интензивно лечение, трябва да притежават знания и клинични умения, гарантиращи компетентност за изпълнение по индикации в пълен обем на мониториране, кардиопулмонална ресусцитация и интензивно лечение и прилагане на мерки и специфични процедури за профилактика на ВБИ.

45. Николова М. С. Борисова, Сестрински процес в хирургичната сестринска практика, Учебник, Варна, 2017, 109, ISBN 978-619-221-039-7.

Учебникът „Сестрински процес в хирургичната сестринска практика“ представя съдържание, съобразено със съвременните стандарти в хирургията. Подпомага изграждането на специфични умения и поведение при работа на медицинската сестра в хирургично отделение и операционна зала. Материалът е съобразен с учебните планове и програми на преподаването на дисциплината „Сестрински грижи при болни с хирургични заболявания“. Предоставя информация за прилагане на сестринския процес при грижите за болни с хирургични заболявания.

Учебникът има за задача да представи теоретични и практически аспекти, свързани със спецификата и особеностите на хирургичните грижи. Разгледани са съвременните виждания и

насоки за развитие на сестринските дейности и грижи в областта на оперативната, общата и специалната хирургия.

Медицинската сестра активно участва в диагностиката, лечението и оказването на предоперативни и следоперативни грижи на пациенти в хирургичните клиники и отделения. В учебника са включени, както класически постановки свързани с науката за превръзките – дезмургия, така и съвременните превръзочни техники. Разгледани са дейностите и задълженията на медицинската сестра, като член на мултидисциплинарния екип в операционна зала.

46. Егурузе К., В. Василева, С. Борисова, Сестрински грижи при неврологично болни. Учебник, Варна, 2017, 138, ISBN 978-619-221-034-2.

Клиниката на нервните заболявания протича най-често с промяна в рефлексната дейност,

поява на патологични рефлексни, засягане на двигателната и сетивна дейност, качествени и количествени нарушения на съзнанието. Някои от тези заболявания са сред водещите причини за смърт, инвалидност, депресия и личностни изменения, както у нас така и в световен мащаб. Организацията относно диагностициране, лечение, рехабилитация и профилактика при пациенти с нервни заболявания е комплексен процес, в който участва мултидисциплинарен екип от специалисти. Сред основните цели на екипа са осъществяване на висококвалифицирана ранна диагностика, адекватно специфично терапевтично поведение и лечение, и не на последно място ефективно провеждане на първична и вторична профилактика на заболяванията на централната и периферната нервна система. Медицинската сестра участва активно в осъществяването на диагностичния процес и провеждането на адекватно лечение на пациентите и профилактичната дейност, поради което налага високо ниво на познания в неврологичната област.

ДОКЛАДИ И СЪОБЩЕНИЯ ИЗНЕСЕНИ НА НАУЧНИ ФОРУМИ НЕВКЛЮЧЕНИ В ГОРНИТЕ СПИСЪЦИ

47. Yulia Chusova Baikina Valeria Stefani Ivaylova Markova, *Rendering the emergency medical care on vessels acil tibbi bakimin gemilerde uygulanmasi, Nursing congress, Maltepe, Turkey, 2018.*

Mentor: Assoc. prof. Silvia Borisova

Спешните мероприятия при предприемане на животоспасяващи дейности до идването на специализирана медицинска помощ са от изключително значение за възстановяване и поддържане на функциите на организма, както и предотвратяване на допълнителна травма, облекчаване на болката и др.

Varna Medical University, Department of Nursing / Варна Медицински Университет, Хемширейк Бюро

Bulgaria / България

Yulia Chusova

Baikina Valeria

Stefani Ivaylova Markova

Mentor: Assoc. Prof. Silvia Borisova

RENDERING THE EMERGENCY MEDICAL CARE ON VESSELS ACIL TIBBI BAKIMIN GEMILERDE UYGULANMASI

First aid is the important treatment of a patient and victim before a qualified medical care is provided. The first help is maintaining to save the life of the patient, prevent additional trauma, eliminate shock and relieve the pain. In some conditions (such as severe bleeding or asphyxia) help must be given immediately. In some situations, delayed help can cost the victim life. However, with most injuries and other emergency conditions, it is possible to begin to provide assistance without threatening the life of the victim or patient, which are necessary to find a member of the team that has first aid skills or to select the necessary medical supplies and equipment. When a ship is in port, or near to port where hospital and other medical attention are available, the first aid should be provided by workers in the

Илк помощ, нителік бір кижиде онце hasta ve yaralıya yapılan, tibbi bakım sağlayan tedavidir. İlk yardım hastanın hayatını kurtarmak, oluşabilecek travmaları önlemek, şoku gidermek ve ağrıyı azaltmaktır. Bazı durumlarda (şiddetli kanama ve asfiksi gibi) hemen yardım edilmelidir. Çünkü geciken yardım hastanın hayatına mal olabilir. Bununla birlikte çoğu yaralanma ve diğer acil durumlarda, ilk yardım becerilerine sahip ekibin bir üyesini bularak veya gerekli tıbbi malzemeye ekipmanı seçerek yaralının ya da hastanın yaşamını tehdit etmeden yardıma başlanmalıdır. Bir gemi limanda ya da hastane ve diğer tıbbi yardımların bulunduğu limana yakınsa ilk yardım, sağlık çalışanı gelene kadar gemideki kişiler tarafından yapılabilir. Denizde bu tesislerin yokluğunda, ilk yardım eğitilmiş subaylar, yaralılara gerekli

108 International Student Congress: Multidisciplinary Approach in Health

First aid is the important treatment of a patient and victim before a qualified medical care is provided.

The first help is maintaining to save the life of the patient, prevent additional trauma, eliminate shock and relieve the pain. In some conditions (such as severe bleeding or asphyxia) help must be given immediately. In some situations, delayed help can cost the victim life. However, with most injuries and other emergency conditions, it is possible to begin to provide assistance without threatening the life of the victim or patient, which are necessary to find a member of the team that has first aid skills or to select the necessary medical supplies and equipment.

When a ship is in port, or near to port where hospital and other medical attention are available, the first aid should be provided by workers in the ship until the hospital member arrives. At sea, in the absence of these facilities, trained ship's officers are required to provide a victim with all necessary treatment. The

content of my presentation is about first aid requirements for the safe and efficient immediate treatment of casualties before they are transported to the ship's hospital or to a cabin for any necessary definitive treatment. However, anyone on a board may find a casualty and every seaman should know three basic life-saving actions to be given immediately while waiting for trained help to arrive. Reassurance and quick and effective attention to injuries and appropriate treatment of an injured person will relieve his condition.

48. Ю. Чусова, А. Тихонова, С. Борисова. Чуждестранните студенти в МУ-Варна предизвикателство и отговорност. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017.

Чуждестранните студенти в МУ - Варна предизвикателство и отговорност.

Автор: Юлия Чусова, Анна Тихонова, доц. Силвия Борисова, Медицински университет-Варна

Резюме:
Съвременната перга – дла милоста думаша пона живаш, которые в течение всего времени взаимодействуют с землей. Обучение на русском – это лучший способ изучить иностранный язык, как своей родной, совмещая учебю с активным общением, знакомством с культурой, традициями и бытом других стран. Важно обучение повелевать стать "гражданином мира", нести позитивные знания и еще больше расширять словарный запас.
Цель нашей работы – раскрыть на только достоинства выбранного нами образования, но и указать на существующие проблемы, возникающие на пути на личном опыте, на нашем примере. Выявив причину заболевания на нашей перге – быстрее выявить путь лечения.
Материалы и методы: благодаря разработкой анкете на трех языках, нами были проведены исследования среди студентов медицинского университета Варна из различных стран: Австрия, Белоруссия, Германия, Италия, Казань, Россия, Украина, Финляндия, Швеция, Эстония.
Ключевые слова: обучение, общение, адаптация, результативность, ответственность, традиции.

Введение:
Здравоохранение представляет собой совокупность мер политического, экономического, социального, правового, морального, медицинского, санитарно-гигиенического, профилактического и культурного характера, направленных на сохранение и укрепление физического и психического здоровья каждого человека, поддержание здоровой жизни и предоставление медицинской помощи при возникновении болезней.
Здравоохранение традиционно рассматривается как важный determinant в профилактике общего физического и психического здоровья и благополучия людей во всем мире. Примером этого было международное мероприятие, состоявшее в 1980, организованной КГД как первая Большая и историческая конференция, которая будет полностью устроена преподавателями высших учебных заведений.

Статистические данные:
В Медицинский университет в Варне уже 40 лет привлекают иностранцы, чтобы стать врачами, повисет 25 Час?
С течением времени количество увеличивается, а количество на стран Европейского союза, только две Германия и Белоруссия, становится все больше и больше.
Их общее количество 4500 студентов, 1200 – иностранцев. Больше всего студентов из Германии – 500 человек. Белоруссия вторая – 130, после нее идут сплавивающиеся страны. Кроме них есть и студенты из Греция, Корея, Италия, Япония, Канада, США, Бразилия, Египет, Индия, Израиль, Вьетнам, Турция, Малайзия, Молдова, Украина, Швеция.
Иностранцы студенты предпочитают учиться в Медицинский университет в Варне по проверенной схеме: составили по четыре языка и двумя. Они говорят, что университет предлагает им современную среду для развития. Речь идет о высокотехнологическом оборудованных лабораториях.

Анкета для иностранных студентов:
1. Where are you from?
2. When did you arrive to Bulgaria?
3. How long have you been in Bulgaria?
4. How old are you? Less than 18, 18 to 20, 20 to 25, More than 25
5. What year you are in Medical university?
6. When did you first come to Bulgaria?
7. On which language you have been spoken, when first time arrive to Varna? On Native language, On English
8. What is helping you to learn language and traditions of Bulgaria? Reading books, Communication with Bulgarians people, Participation in scientific events, Other
9. Do you think that special education programs are needed for those who come to Bulgaria from other countries? Yes, No
10. Do you usually arrange tours for you of Bulgaria? Yes, No
11. What was the most difficult in first month in Bulgaria? Weather, Bulgarian language, Rules of University, Communication with students, teachers, local population
12. What was you accustomed to MU/Varna to improve being in a hospital?
13. How to make studying for foreign students easier?

Выводы:
Иностранцы студенту необходимо привыкнуть к новым условиям и бытовым условиям, к новой образовательной системе, к новому языку обучения.
Основной проблемой успешного обучения иностранных студентов в учебной программе является взаимодействие между уровнем готовности (коммуникативной, познавательной) и восприятием учебной информации и требованиями учебной программы. Конструктивная модель готовности иностранных студентов к учебно-профессиональной деятельности в ВМУ включает в себя следующие компоненты:
металлический – стремление к самостоятельности, проявление устойчивого интереса к предмету и активной мотивации; понимание связи обучения с профессиональной деятельностью, знание структуры, операциональный – наличие личностно-мотивационного аппарата, наличие навыков учебной деятельности, **эмоционально-волевой** – уверенность в успехе, стремление преодолевать трудности на пути достижения поставленной цели, высокая степень саморегуляции, удовлетворение от самостимуляционной информации; **информационный** – решение, практические и предметные компоненты.

Чуждестранните студенти предпочитат да се обучават в Медицински университет – Варна, по проверена схема, основана на мнението на приятели и познати. Информацията, която получават е за успешен университетът и среда създаваща възможност за развитие. Обучението се провежда във високотехнологично оборудвани лаборатории и учебни бази за практика, библиотека с електронни читални и възможност за достъп до богати бази данни.

Основно предизвикателство пред чуждестранните студенти е затруднението в комуникацията и готовността за възприемане на учебното съдържание и изискванията на учебното заведение.

49. А. Тихонова, Ю. Чусова, *Особенности адаптации иностранных студентов в медицинском университете города Варна. – В: XIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи – настояще и бъдеще“ с международно участие и студентска постерна сесия. Шумен, 2017, Сборник доклади, 260-266.*

Консултант: Силвия Борисова

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В МЕДИЦИНСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ГОРОДА ВАРНА

автори: Анастасия Тихонова, Юлия Чусова,
Консултант: Силвия Борисова
Институция: Медицински университет – Варна „Проф. Д-р Параскев Стоянов“,
Факултет: «Обществено здравеопазване»
Студенти „Медицинско дело“, Кафедра «Сестринско дело»

Резюме

Студентския поря – дни многократни години, которые в течение всего времени вспоминаются с улыбкой. Обучение за рубежом – это лучший способ изучить иностранный язык, как свой родной. Совместная учеба с латиным отъездом, знакомством с культурой, традициями и бытом других стран. Такое обучение позволяет стать «гражданином мира», завести полезные знакомства и еще больше расширить словарный запас.

Цель нашей работы – раскрыть не только достоинства выбранного нами образования, но и указать на существующие проблемы, возникающие на пути на личном опыте, на нашем примере. Выяснив причину заболевания на ранней стадии – быстрее найдешь путь лечения.

Материалы и методы: благодаря разработанной анкете на трех языках, нами были проведены исследования среди студентов медицинского университета Варны различных стран: Англия, Белоруссия, Германия, Испания, Россия, Турция, Украина, Финляндия, Швеция, Япония.

Ключевые слова: обучение, общение, адаптация, решительность, ответственность, традиции.

FEATURES OF ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS AT THE MEDICAL UNIVERSITY OF VARNNA

Summary

Student's life is the best years of life, which are remembered all the time with a smile. Study abroad is the best way to learn a foreign language. Ability to combine education with different activity, learn about the culture, traditions and life style of other countries. Such education allows you to become a "citizen of the world", make useful contacts and further expand your vocabulary.

The purpose of our work is to reveal not only the benefits of the education we have chosen, but also to point out the existing problems that arise on the path to personal experience, on our example. The earlier the diagnosis is made, the earlier the treatment can begin.

Materials and methods: according to the questionnaire in three languages, we perform research among students of the Medical University of Varna from different countries: England, Belarus, Germany, Spain, Russia, Turkey, Ukraine, Finland, Sweden, Japan

Keywords: education, communication, adaptation, determination, responsibility, traditions

260

За много студенти времето за обучение е от най-добрите години на техния живот, които се запомнят непрекъснато с усмивка. Обучението в чужбина е най-добрият начин да се научи чужд език като собствен. Комбиниране на

проучванията с активна почивка, запознаване с културата, традициите и живота на други страни – позволява да се стане "гражданин на света", да се провеждат полезни проучвания и да се разширяват познанията.

Целта на проучването е да се разкрие не само достойнството на обучението в чужбина, но и да потърсим предизвикателствата пред студентите. Разработен е въпросник на три езика, който се попълни от студентите, които се обучават в Медицински университет-Варна от различни страни: Англия, Беларус, Германия, Испания, Русия, Турция, Украйна, Финляндия, Швеция, Япония. Голяма част от студенти при пристигането си в България са изправени пред много предизвикателства – както физиологични (приспособяване към климата, кухня), така и социално-психологически характер (адаптиране към условията на живот, стандарти за поведение и изисквания за обучение). Повечето чуждестранни студенти оценяват отношенията си с български преподаватели и състуденти, което показва тяхната ефективна социално-психологическа адаптация.

50. В. Байкина, Ю. Чусова, Ст. Маркова, С. Борисова. *Организация на дейностите за оказване на медицинска помощ на кораб. – Във: Фестивал „Море и здраве“, Варна, 2018.*

Организация на дейностите за оказване на медицинска помощ на кораб

Валерия Байкина, Юлия Чусова, Стефани Маркова, Силвия Борисова

Въведение	Методи	Резултати	Заклучение
<p>Помощта, която се предоставя през първите минути след инцидент е отговорна и важна задача за живота и здравето на пострадалите. Личностите предоставящи я трябва да бъдат добре обучени. Помощта трябва да бъде адекватна имаща за цел да предотврати допълнителен травматизъм до издването на квалифициран медицински персонал. За екипажа на един кораб в открити води, обучението по оказване на първа помощ е задължително, в ситуации когато тя не може да бъде оказана своевременно екипажа остава единствената надежда на пострадалите. Медицинското обучение на морски кадри е задължително и наложително и в много ситуации спасява човешкия живот.</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Проведени интервюта с медицински специалисти, в сферата на морската медицина ■ Проведени разговори с хора работещи на кораб ■ Анализирани най-важните документи в областта на първата помощ в морето ■ Използвана информация от: <ul style="list-style-type: none"> • Наръчници за първа помощ и спешна медицинска помощ; „Международна организация на турда“ • „Първа медицинска помощ на борда на кораби без осигурен медицински персонал“ 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Според международните изисквания присъствието на медицинско лице е задължително при брой на екипажа над 100 човека ■ За екипаж по малък от 100 души – изискването е всеки един от тях да има медицинска подготовка ■ Морската медицина е медицинската дисциплина, която се развива и изучава предимно в морски държави ■ Травматизъм на палубата на кораб се приписва от човешки фактор 68% - фактор природа 30% - други фактори 18% 	<p>Корабния бизнес е един от най-старите занаяти в света в който са приети „Международните стандарти за Безопасност“. Това налага повишаването на критериите при обучението на бъдещите моряци в оказването на първа помощ. Морските компании въвеждат изисквания за проведени курсове по медицинска безопасност. Всеки на борда на кораб може да се окаже жертва и всеки трябва да знае три основни животоспасяващи правила. Спокойствие, Бързо и ефективно справяне с нараняванията и действията целпци облекчаване на състоянието на пострадалите.</p> <p>Библиография</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. "International Safety Management Code" (ISM Code). 2. "International Convention for the Safety of Life at Sea" (SOLAS-74) 3. "Elementary first aid Work program LEU TDC - Vlasovostok - 2006."